

LUNDS
UNIVERSITET

Socialhögskolan

Mellan frihet och fängelse

- En kvalitativ intervjustudie om KRIS-medlemmars
syn på fotboja.

Joel Hjertén & Sofie Ekström

Kandidatuppsats SOPA 63

Aktuell termin: HT20

Handledare: Carina Gallo

Abstract

Authors: Joel Hjertén & Sofie Ekström

Title: "Between prison and freedom" - a qualitative interview study about KRIS-members view on electronic monitoring

Supervisor: Carina Gallo

Assessor: Hans Knutagård

The aim of this study was to get a better understanding of the advantages and disadvantages with electronic monitoring of offenders in Sweden, by interviewing KRIS-members (Kriminellas revansch i samhället) to get a user perspective. Another aim was to study how KRIS-members talked about relapse prevention combined with electronic monitoring. The study was based on six qualitative semi-structured interviews. Michel Foucault's theory of power and Howard S. Becker's labeling theory was used in the study. The results of the study showed that clients of electronic monitoring saw it as an advantage when integrating back into society. Another benefit with electronic monitoring according to the interviewees was to reunite with family members and friends. Many of the interview participants also described electronic monitoring to be beneficial for the society. The results of the study also showed that the clients with electronic monitoring experienced a great deal of emotional stress, stigma and shame during the punishment. Furthermore, the members of KRIS described electronic monitoring can prevent relapse if combined with the right support and treatment.

Key words: advantages and disadvantages of electronic monitoring, crime, labeling theory, theory of power

Förord

Vi vill först rikta ett stort tack till alla KRIS-medlemmar som deltagit i våra intervjuer trots att pandemin bidragit till en del stress och försvarningar. Era tankar, erfarenheter och åsikter har varit viktiga för att denna studie ska kunna ta form. Tack!

Vidare vill vi tacka vår handledare, Carina Gallo, för viktig konstruktiv kritik och stöd hela vägen i denna studie. Dina råd och ditt stöd har varit essentiella för att bygga denna uppsats!

Avslutningsvis vill vi tacka varandra, vänner och familj som gett stöd under studiens gång. Det har varit ovärderligt med tanke på de utmaningar som tillkom på grund av covid-19. Vi hade inte klarat det utan varandra!

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Problemformulering	5
1.2 Syfte och frågeställningar	6
1.3 Arbetsfördelning	7
2. Kunskapsläge	7
2.1 Litteratursökning	7
2.2 Fördelarna med IÖV-utsluss	8
2.2.1 Klienter väljer IÖV-utsluss över anstalt	8
2.2.2 Den relativa friheten i förhållande till ett fängelsestraff	9
2.2.3 Möjligheten att fortsätta leva med sin familj eller återförenas tidigare	10
2.2.4 Samhället vinner ekonomiskt på att fler verkställer med IÖV-utsluss	11
2.3 Nackdelarna med IÖV-utsluss	12
2.3.1 Krav för att verkställa med fotboja kan vara påfrestande	12
2.3.2 Fotbojans negativa påverkan på klienten i sociala relationer	14
2.3.3 Stigma, skam och emotionell påfrestning	15
2.3.4 Eventuell risk med fotboja för allmänheten	17
2.4 Återfallsprevention	17
2.4.1 Undvika knyta nya kriminella kontakter	18
2.4.2 Fotboja förenat med alternativ insats kan förebygga återfall	18
3. Teoretiska utgångspunkter	19
3.1 Maktperspektiv	20
3.1.1 Makt och Sanning	20
3.1.2 Kontroll och Disciplin	21
3.2 Stämplingsteori	21
4. Metod	23
4.1 Metodval	23
4.2 Urval	24
4.3 Genomförande	25
4.4 Analysmetod	26
4.5 Metodens förtjänster och begränsningar	28
4.6 Tillförlitlighet	29
4.7 Förförståelse	30
5. Forskningsetiska överväganden	31

6. Resultat och analys	32
6.1 Fördelarna med IÖV-utsluss	33
6.1.1 Skapandet av ett nytt socialt sammanhang	33
6.1.2 Närhet till familj och vänner	34
6.1.3 Möjligheten till att etablera självdisciplin och arbete	36
6.1.4 Mindre kostsamt för samhället	37
6.2 Nackdelarna med IÖV-utsluss	38
6.2.1 Den emotionella utmaningen	38
6.2.2 Stigma och skam	40
6.2.3 Risk att falla tillbaka i gamla mönster	42
6.3 IÖV-utsluss som återfallsförebyggande insats	43
6.3.1 Kritik till avsaknad av återfallsförebyggande arbete	44
7. Avslutande diskussion	45
8. Referenslista	47
9. Bilagor	50
9.1 Intervjuguide	50
9.2 Informationsblad	53
9.3 Samtyckesformulär	54

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Den 22:e september (2020) rapporterade Ekot på Sveriges Radio att det i princip är fullt på svenska fängelser och häkten. I en intervju med Kriminalvårdens generaldirektör Martin Holmgren uttalar han sig om att det är akut kris på anstalterna och att de har varit fulla länge. Detta tar stöd i Kriminalvårdens årsredovisning som bland annat redovisar för platssituationen på Sveriges fängelser och häkten under 2020 (Kriminalvården 2021). I rapporten framgår det att i princip alla anstalter är fyllda till minst 90% samt att beläggningarna ökar för varje år på de svenska anstalterna. Den höga beläggningen på Sveriges anstalter innebär att Kriminalvården söker efter alternativ till fängelsestraff. För att minska trycket på anstalterna, som dels bekostar samhället men som även kan upprätthålla en kriminell livsstil (Vanhaelemeesch, Vander Beken & Vandeveldde 2013), krävs det att bryta den spiral klienten befinner sig i.

Ett sätt för att undvika anstalt och istället integreras tillbaka in i samhället är genom intensivövervakning med elektronisk kontroll (IÖV/IÖV-utsluss) eller med andra ord fotboja. Fotboja kan bli aktuellt för en klient i olika situationer. Först och främst kan en klient som är dömd till högst 6 månaders fängelse välja att verkställa sin dom med fotboja vilket kallas IÖV. En annan situation där fotboja kan bli aktuellt är för klienter i slutet på sitt fängelsestraff i samband med utslussningen från anstalten vilket i sin tur kallas IÖV-utsluss. (SFS 1994:451; Kriminalvården u.å.a).

I rapporten från Kriminalvårdens årsredovisning (2020) framgick det att det är en väsentlig skillnad i dagliga kostnader för anstalt och IÖV alternativt IÖV-utsluss. Detta tas även upp i internationella studier kring kostnadsskillnader för anstalt och fotboja (Yeh 2010). Det indikeras även av både Brottsförebyggande rådet (BRÅ) (2005:6; 2007:19) och internationell forskning att fotboja inte ökar återfall i brott utan kan verka återfallsförebyggande i kombination med rehabiliterande insatser (Renzema & Mayo-Wilson 2005; Nellis 2006; Fitzalan Howard 2020).

Exempel på rehabiliterande insatser är kognitiv behandling samt terapi menar tidigare forskning (ibid.).

Det finns internationella forskningar som bygger på klienters upplevelser av fotboja. Upplevelserna beskrivs som en reglerad frihet där klienterna delvis kan återförenas med familj och vänner (Payne, May & Wood 2014) men samtidigt upplever stress från tidsschema (Payne & Gainey 1998) samt stigma och skam i samhället (Vanhaelemeesch, Vander Beken & Vandeveld 2013; Fitzalan Howard 2020). Dock är det brist på specifikt svenska klienters upplevelser av fotboja och vad som kan optimeras. Den kunskap som finns är främst från Kriminalvårdens egna rapporter samt Brottsförebyggande rådet. En svensk studie som till viss del lyfter de svenska klienternas perspektiv är Marklund och Holmberg (2009). Studien är dock begränsad till att granska de första klienterna i Sverige med IÖV-utsluss och därmed inte baserad på kvalitativa intervjuer.

För att bidra till att fylla det identifierade kunskapsgapet syftar denna studie till att undersöka hur KRIS-medlemmar (Kriminellas revansch i samhället) talar om upplevelser och åsikter om IÖV-utsluss. Detta då det finns begränsat med forskning om de som är involverade i denna process upplever den. Anledningen till valet av organisationen KRIS är att det är en etablerad svensk brukarorganisation för före detta kriminella som besitter den information som ska undersökas (KRIS u.å.a). Detta för att förstå hur de, med egna ord, beskriver effekter av IÖV-utsluss på individnivå samt samhällsnivå.

Studien är viktig då kunskap om svenska klienters perspektiv skulle kunna optimera det sociala arbetet med de klienter som är aktuella för fotboja. Detta för att förstå klientens perspektiv på fotboja som straff där fördelar och nackdelar lyfts fram för att skapa en djupare förståelse för socialarbetaren. Det ger även möjlighet till att förstå, utifrån ett brukarperspektiv, hur återfallsprevention samverkar med fotboja som straff. Den information som samlas in kommer att analyseras utifrån makt- och stämplings perspektiv. Studien berör yrkesverksamma inom socialt arbete då socialarbetare verkar inom både Frivård och Kriminalvård.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att analysera hur KRIS-medlemmar talar om IÖV-utsluss. Frågeställningarna som utformats är:

- Hur beskriver KRIS-medlemmar fördelarna med IÖV-utsluss?
- Hur beskriver KRIS-medlemmar nackdelarna med IÖV-utsluss?
- Hur beskriver KRIS-medlemmar arbetet kring återfallsprevention i samband med IÖV-utsluss?

1.3 Arbetsfördelning

Under arbetets gång har vi försökt hålla fördelningen av arbetet så jämnt som möjligt. Båda har deltagit i utforma problemformulering, syfte och val av metod. I arbetet med att finna intervjupersoner delades uppgiften att kontakta olika lokalavdelningar upp på hälften. Under de intervjuer som genomfördes deltog båda uppsatsskrivare där en hade huvudansvar för intervjun i sig och en hade ansvar för antecknande av intressanta punkter i samtalet. Därefter delades transkriberingen upp på hälften för att tillsammans koda materialet som samlats in. Vi har huvudsakligen försökt ha någon form av kontakt under arbetets gång, antingen tillsammans i samma rum eller via Zoom. Bearbetning av materialet har delvis delats upp för att därefter gemensamt diskutera och korrekturläsa.

2. Kunskapsläge

Detta kapitel kommer inledningsvis fokusera på att redovisa sökningen av den forskning som ligger till grund för arbetet. Efter detta presenteras resultatet av informationssökningen under olika tematiska underrubriker.

2.1 Litteratursökning

Litteratursökningen gjordes till stor del i LUBsearch men även Libris, Google Scholar och Googles vanliga sökmotor. De svenska sökord vi använt oss av är: "IÖV", "fotboja", "socialt arbete", "kriminell", "frivård" och "kriminalvård". De engelska sökorden är: "electronic monitoring", "electronic monitoring of offenders", "rehabilitation", "social work" och "criminal". Vi började med att söka efter tidigare forskning utifrån ett svenskt perspektiv kring IÖV och IÖV-utsluss där tidigare klienter fått uttrycka sig om erfarenheter av IÖV och IÖV-utsluss. Det vi fann var ett fåtal artiklar samt rapporter från Brottsförebyggande rådet, specifikt om IÖV-utsluss.

Då identifierandet av svenska artiklar var begränsat valde vi att bredda det till att inkludera internationella artiklar. Vi valde även att inkludera studier som diskuterar effekterna av fotboja på både individnivå samt samhällsnivå istället för att utgå enbart från klienter samt fokusera främst på IÖV-utsluss. Detta då materialet kring specifikt IÖV var för snävt som en egen insats men begreppet dyker upp i vissa studier kombinerat med IÖV-utsluss. Artiklarna handlar därmed om både svensk och internationell forskning där kriteriet varit att samtliga blivit refereegranskade med undantag från rapporter från Brottsförebyggande rådet. Detta för att hålla en hög kvalitet på det material som insamlades. Vi har även tagit del av kunskapsläget från tidigare forskning.

2.2 Fördelarna med IÖV-utsluss

Tidigare forskning visar att fördelarna med IÖV-utsluss är både sociala och praktiska. Vi kommer först behandla fördelarna i förhållande till klienten för att sedan fortsätta med fördelarna som IÖV-utsluss innebär för samhället i stort. De fördelar för individen som lyfts i tidigare forskning är; en självupplevd fördel med insatsen för individen; möjlighet att bibehålla kontakten med familj samt sitt sociala nätverk; underlättar etablering på arbetsmarknaden; bygger upp individens självdisciplin. De fördelar som lyfts för samhället är främst ekonomiska såsom lägre dygnskostnader samt ekonomisk integrering av individen i samhället.

2.2.1 Klienter väljer IÖV-utsluss över anstalt

I tidigare forskning framgår det att majoriteten av de klienter som genomgått både anstalt och IÖV-utsluss som verkställande dom, väljer IÖV-utsluss igen om det skulle bli aktuellt (BRÅ 2005:6; Marklund & Holmberg 2009; Fitzalan Howard 2020).

IÖV/IÖV-utsluss innebär intensivövervakning med elektronisk kontroll där Marklund och Holmberg (2009) beskriver de olika formerna som *front door* och *back door*. Det förstnämnda exemplet är för de som verkställer sin dom med fotboja (IÖV) istället för anstalt medan *back door* är för de som avtjänat en tid på anstalt och ska slussas ut i samhället igen (IÖV-utsluss) med hjälp av fotboja. Båda formerna används internationellt i de länder som nyttjar fotboja (Marklund & Holmberg 2009). Brottsförebyggande Rådet (2005:6) har gjort ett antal rapporter om

IÖV-utsluss i samband med försöksverksamhet. Rapporten använde sig av kvalitativa telefonintervjuer för att kartlägga hur IÖV-utsluss upplevdes av klienterna. De regler och krav som följde med fotbojan upplevdes ofta inte som ett problem. Däremot upplevde många att det var svårt att upprätthålla ett normalt socialt liv på grund av den tidsmässiga kontrollen (Brottsförebyggande rådet 2005:6). På frågan om de skulle välja IÖV-utsluss över fängelse igen svarade 90 procent av de som verkställde med fotboja och 80 procent av medboende att de skulle välja IÖV-utsluss igen om det skulle bli aktuellt (ibid.).

Marklund och Holmberg (2009) skriver om IÖV i Sverige som utslussningsmetod samt effekterna av det. Studien utfördes genom att granska de första 260 personerna som deltog i IÖV-utsluss som insats i Sverige. Likt Brottsförebyggande rådet (2005:6) talar intervjupersonerna om hur de är positivt inställda till möjligheten med IÖV-utsluss. Marklund och Holmberg (2009) använde sig av en metod i form av en skala mellan 1 till 10 där personerna fick bestämma hur deras tid med fotboja hade upplevts. I skalan räknas 1 som väldigt negativt och 10 som väldigt positivt. Det genomsnittliga svaret blev 8 där respondenterna fick tillägga de huvudsakliga faktorerna. Detta stöds även med resultat från Flora Fitzalan Howards studie (2020) där klienter uttryckt att de föredrar fotboja framför anstalt. Författarens studie är baserad på insamlat material med kvalitativ utgångspunkt där klienter deltagit i intervjuer. Syftet med Fitzalan Howards (2020) studien är att undersöka hur fotboja kan användas på ett effektivt vis och vad för inverkan det har på klienten.

2.2.2 Den relativa friheten i förhållande till ett fängelsestraff

En fördel med IÖV-utsluss som lyfts fram i tidigare forskning är att klienten delvis undviker att sitta på anstalt och därmed får större frihet under sin verkställande dom (Payne & Gainey 1998; Payne, May & Wood 2014; Fitzalan Howard 2020).

Det finns dock olika uppfattningar om hur ingripande en insats som fotboja är i förhållande med en vistelse på anstalt. Bland annat involverar tiden med fotboja inte enbart klienten utan även personer som denne bor med eller har kontakt med såsom familj och vänner. Det handlar även om hur klienten själv ser på sin tid med fotboja.

I en amerikansk studie av Payne, May och Woods (2014) undersökte författarna huruvida klienter ansåg fotboja som mer eller mindre hanterbar än en vistelse anstalt. Författarna menar på att klienter kan träffa familj och vänner mer regelbundet under tiden med IÖV och IÖV-utsluss. Även Fitzalan Howard (2020) talar i sin studie om hur möjligheten till att träffa familj och vänner är en bidragande faktor till den relativa friheten. Både Payne, May och Wood (2014) och Fitzalan Howard (2020) lyfter dock att klienterna förlitade sig mycket på familjen för att kunna klara av den verkställande domen. De fördelar som finns för klienterna varierar beroende på allvaret i brottet som begåtts samt deras hemförhållanden som existerar menar Payne, May och Wood (2014). De förlitar sig med andra ord på sin omgivning för att kunna uppehålla den relativa frihet de har med fotboja.

Fitzalan Howard (2020) menar även att tiden med fotboja skapar ett andrum från anstalten och de kriminella kontakter som annars kretsar kring klienterna. Detta stöds i en kvalitativ amerikansk studie av Payne och Gainey (1998) där det framgick att klienter föredrar fotboja framför anstalt då klienter uttrycker att de är som inburade djur på anstalt. Dock talar även Payne och Gainey (1998) om att den frihet som annars finns i de dagliga rutinerna begränsas genom fotbojan och husarresten. Klienten behöver därför forma en självdisciplin och kontroll för att kunna hantera dessa begränsningar. Fitzalan Howard (2020) talar om detta då fotbojan i sig inte fysiskt hindrar klienten från att begå kriminella handlingar och därmed kräver en form av självkontroll från klientens sida. Författaren argumenterar även för att tiden med fotboja kan ses som en lärdom att värdera sin frihet och att den friheten kan tas ifrån en (Fitzalan Howard 2020).

2.2.3 Möjligheten att fortsätta leva med sin familj eller återförenas tidigare

I tidigare forskning framkommer det tydligt att en av de huvudsakliga fördelarna med IÖV-utsluss är återförenandet med familj och vänner (Marklund & Holmberg 2009; Fitzalan Howard 2020; BRÅ 2003:4; 2004; 2007:1). Författarna menar på att närheten till familj och vänner är en överhängande faktor till att det ska bli en lyckad tid med fotboja.

Marklund och Holmberg (2009) menar att en utslussning med fotboja innebär en förberedelse inför att möta samhället igen genom att kunna förse sig med exempelvis ett arbete. Författarna menar att det blir en enklare och bättre övergång från anstalt till samhället och dess normer. Detta

stärks även i en rapport av Brottsförebyggande rådet (2003:4) där klienter beskriver att genom IÖV-utsluss fick de möjlighet att förbereda sig på livet utanför anstalten. Möjligheten att kunna umgås med familjen gradvis gjorde övergången mindre stressig och chockartad. Familjekontakten blir en fördel och motivation för klienterna (Brottsförebyggande rådet 2003:4). Nära hälften av klienterna i studien hävdade att anledningen att de ansökte om IÖV-utsluss var för att de ville komma hem till sina barn och familjer.

Dock menar både Payne, May och Wood (2014) samt Fitzalan Howard (2020) på att IÖV och IÖV-utsluss kan ha en negativ inverkan på familjerelationerna. Tillvaron med familjen kan ofta bli ansträngd då klienten förlitar sig på sina medboende. Marklund och Holmberg (2009) talar även om de som inte bor med familj att livet kan bli än mer isolerat och ensamt än om de skulle befunnit sig på anstalt. Sociala relationer kan därmed bli en väsentlig del i hur lyckad en tid med IÖV-utsluss blir (Marklund & Holmberg 2009). Även om relationen kan bli ansträngd som tidigare forskning syftar på ökar det samtidigt chansen för att klienten skall uppfatta sin tid med fotboja som positiv (Marklund & Holmberg 2009; Payne, May & Wood 2014; Fitzalan Howard 2020). Även i senare rapporter från Brottsförebyggande rådet (2004; 2007:1) blir det tydligt att den främsta anledningen till att ansöka om IÖV-utsluss är för att komma hem tidigare till familjen samt bibehålla andra sociala relationer. Därmed kan klienten återställa och upprätthålla sociala relationer utanför de kriminella kretsarna menar tidigare forskning (Marklund & Holmberg 2009; Fitzalan Howard 2020).

2.2.4 Samhället vinner ekonomiskt på att fler verkställer med IÖV-utsluss

I tidigare studier lyfts inte enbart fördelar med IÖV-utsluss för klienten i fråga utan även för samhället. En fördel som argumenterar för IÖV-utsluss är att det kostar mindre för samhället (Yeh 2010; Kriminalvården 2020). Kan en individ dessutom hitta sysselsättning och boende utanför anstalten bidrar de till samhället istället för att belasta det. Det kan även argumenteras för att vara mer humant som straffmetod samt reducera antalet intagna på anstalt (Yeh 2010).

I Kriminalvårdens årsredovisning (2020) och Kriminalvårdens budgetplanering (2021) framkommer det tydligt att fotboja är betydligt kostnadseffektivare per dygn än anstalt. Dygnskostnaden för en klient som verkställer med fotboja var 308 kronor per dygn år 2020.

Kostnaden baseras på att klienter med IÖV och IÖV-utsluss är klienter hos Frivården och är ett medelvärde (Kriminalvården 2020). Motsvarande kostnad för ett dygn på anstalt var under samma år 3 198 kr vilket belyser skillnaden i kostnad mellan de olika insatserna.

I en amerikansk studie analyserar Stuart S. Yeh (2010) om fotboja är ekonomiskt effektivt. Författaren kombinerar analys av tidigare data om ekonomiska utgifter samt samlar in eget material från olika delstater i Amerika. Yehs (2010) argument är att fotboja är både ekonomiskt gynnsamt i sig, samt att klienterna kan återgå till samhället effektivare. Det reducerar även de överbefolkade anstalterna i de olika delstaterna. Författaren tar även upp studierna som Marklund och Holmberg (2009) utfört i Sverige som en del av argumentet för att samhället i stort skulle vinna på IÖV-utsluss på längre sikt. I studien motiverar Yeh (2010) för att utöka användandet av IÖV-utsluss för att för minimera återfallsrisken genom att förslagsvis erbjuda IÖV-utsluss efter 50% av avtjänat straff på anstalt. Han motiverar sitt förslag genom tidigare forskning som visar att klienter som får IÖV-utsluss tidigare minimerar återfall i brott (Yeh 2010).

2.3 Nackdelarna med IÖV-utsluss

Tidigare forskning visar att nackdelarna med IÖV-utsluss är en viss påfrestning för klienten. Vi kommer först presentera nackdelar för klienten för att därefter gå igenom det som berör samhället. De nackdelar som lyfts i tidigare forskning för klienten är; påfrestande krav såsom tidsschema och drogfrihet; utmaning i sociala relationer; rörelsefrihet; stigma och skam. Det framgår även i tidigare forskning att det finns en eventuell risk för samhället med klienter som bär fotboja då det inte finns fysiska hinder för att begå brott.

2.3.1 Krav för att verkställa med fotboja kan vara påfrestande

I tidigare forskning framgår det att kraven för IÖV-utsluss kan vara påfrestande för klienter att upprätthålla. Detta då kraven är hårda för att bibehålla sin fotboja vilket involverar tidsscheman, nykterhet samt husarrest (Payne & Gainey 1998; BRÅ 2003:4; Marklund & Holmberg, 2009). De krav som förutsätter att klienten skall uppfylla under sin tid med IÖV-utsluss är att ha tillgång till bostad, telefon, elektricitet samt en ordnad sysselsättning (Brottsförebyggande rådet 2003:4).

Kriminalvården (u.å.b.) kräver även att klienten som verkställer med fotboja skall vara nykter och drogfri, öppnar för kontrollanter och Frivården, att man betalar den dagliga avgiften samt följer det schema som utformats.

Marklund och Holmberg (2009) lyfter i sin studie att klienter som fick sina behov tillgodosedda under tiden med IÖV-utsluss var troligare att fullfölja den. Författarna menar på att i Sverige finns krav på att klienten skall befinna sig inom satta tidsscheman och upprätthålla en nykterhet. Samtidigt argumenterar Renzema och Mayo-Wilson (2005) i sin studie om hur fotboja i sig inte kan bidra till rehabilitering in i samhället. I studien behandlar författarna tidigare forskning kring fotboja i flertalet länder, bland annat Sverige. Detta för att undersöka om fotboja kan minimera återfall i brott bland måttliga till hög-risk kriminella. Skillnaden från vissa andra länder är att Sverige ställer hårdare krav på sina klienter samt att det finns stödprogram för klienterna menar Marklund och Holmberg (2009).

De hårda tidsscheman som Kriminalvården (u.å.b.) har gör att vardagen kan bli mer isolerad då klienten har förbud att vistas utomhus efter ett visst klockslag. Detta lyfter Brottsförebyggande rådet (2003:4) i en rapport där klienter talar om att kraven kan upplevas överväldigande. Det framkom i rapporten att ca 10% av de klienter som är aktuella för IÖV-utsluss avstod att söka IÖV-utsluss på grund av de regler och kontroller som medföljer. Likt det Payne och Gainey (1998) talar om i sin studie lyfter Brottsförebyggande rådet (2003:4) att det finns en stress inför att hålla det stränga schemat som utformas samt en rädsla för ensamhet och isolation. Det framgår även i Brottsförebyggande rådets (2003:4) rapport att klienter som till exempel befunnit sig på öppen anstalt och frigång har i olika utsträckning vant sig vid att kunna disponera sin tid som de själva vill inom ramen av anstaltens väggar. Öppen anstalt är en anstalt med den lägsta säkerhetsklassen. På dessa anstalter finns inga direkta hinder för att kunna rymma och klienten kan röra sig fritt på anstalten (Kriminalvården 2021). Frigång innebär att klienten får göra vissa aktiviteter som arbete utanför anstalten. De klienter som har vant sig vid friheten, som öppen anstalt innebär, kan uppfatta att IÖV-utsluss blir mer som ett steg tillbaka än ett steg framåt till samhället (Brottsförebyggande rådet 2003:4).

Fotboja kan även upplevas utmanande för en klient med missbruksproblematik, då nykterhet är ett av kraven för fotboja (Kriminalvården u.å.b.). Blir en klient med elektronisk övervakning påkommen med att vara påverkad av alkohol eller narkotika kommer denna få avbryta sin IÖV eller IÖV-utsluss omgående (Marklund & Holmberg 2009; Kriminalvården u.å.b.). Därmed kan en verkställan med IÖV eller IÖV-utsluss ha mer negativa följder för klienten som inte bearbetat sitt missbruk.

2.3.2 Fotbojans negativa påverkan på klienten i sociala relationer

I den tidigare forskningen framgår det att fotboja kan ha negativa effekter på klienten i dess sociala relationer. Detta då de är begränsade till sitt hem och därmed tvingas iaktta andras frihet men även hur de blir begränsade i att delta i sociala aktiviteter (Payne & Gainey 1998; Vanhaelemeesch, Vander Beken & Vandeveldel 2013; Payne, May & Wood 2014; Fitzalan Howard 2020).

Payne och Gainey (1998) lyfter i sin studie hur fotbojan kan upplevas som smärtsam för klienten då de exempelvis tvingas se när familjemedlemmar kan lämna bostaden när de vill medan klienten har husarrest. Trots att det ses som en fördel med att kunna vara hemma hos familjen med hjälp av husarrest som straff, indikerade klienter, med erfarenhet av fotboja sen tidigare, att de inte anförtror sig lika mycket till familjemedlemmar längre. Detta talar bland annat Fitzalan Howard (2020) om i sin studie där klienter uttrycker att husarresten kunde leda till spänningar i hemmet samt svårigheter att fly undan från potentiella konflikter. Dessa spänningar i hemmet kan ha en negativ effekt på relationen med familjemedlemmar. Både Fitzalan Howard (2020) och Payne, May och Wood (2014) talar om hur dessa spänningar är ett resultat av att klienten med fotboja förlitar sig mycket mer på sina medboende. Samtidigt menar Payne och Gainey (1998) på i sin studie att de klienter som saknar partner eller familj upplever sin tid med fotboja som mer utmanande.

I en belgisk studie av Vanhaelemeesch, Vander Beken och Vandeveldel (2013) undersöktes hur tidigare klienter med erfarenhet av IÖV och IÖV-utsluss upplevde sin tid med fotboja. Studien bestod av intervjuer med 27 personer som burit fotboja. Trots att närheten till familj och vänner var starka argument för att bära fotboja, talade många klienter i studien om en svårighet i de

sociala relationerna. En av intervjupersonerna talar specifikt om att dennes barn utnyttjade husarresten genom att inte komma hem vid den överenskommande tiden. Föräldern i fråga kunde inte lämna hemmet på grund av fotbojan vilket barnet visste (Vanhaelemeesch, Vander Beken & Vandeveldt 2013). Resultatet blev en negativ effekt på relationen, likt det Fitzalan Howard (2020) talade om, då föräldern i fråga kände sig utnyttjad på grund av sina begränsningar. Även Brottsförebyggande rådet (2003:4) tar upp i sin rapport om utmaningen för en förälder där det görs omöjligt att exempelvis kunna ta ut ett oroligt barn på promenad då de inte kan lämna huset. Detta uttrycks i både Payne och Gainey (1998) och Fitzalan Howards (2020) studier där klienter talar om hur de blir mer beroende av andra personer för att tillmötesgå deras personliga behov vilket skapar en form av maktlöshet.

En annan social utmaning är om klienten försöker etablera nya kontakter då de inte kan delta i olika event som sker utanför hemmet. I den belgiska studien av Vanhaelemeesch, Vander Beken och Vandeveldt (2013) lyfter de även ett exempel där en intervjuperson talar om svårigheten med att träffa nya personer på grund av fotbojan. Detta då umgänge inte blir lika enkelt och spontant på grund av de tider som ska hållas.

2.3.3 Stigma, skam och emotionell påfrestning

Gällande tidigare forskning om stigma, skam och emotionell påfrestning finns det i huvudsak internationell forskning samt rapporter från Brottsförebyggande rådet. I samtliga studier talar man bland annat om stigmat som själva fotbojan bär med sig samt hur tidsbegränsningen påverkar det psykiska måendet (Payne & Gainey 1998; Payne, May & Wood 2014; Fitzalan Howard 2020).

Att bära fotboja kan innebära skam och social exkludering sett till det stigma som den bär med sig. Payne, May och Wood (2014) undersöker i en amerikansk studie om fotboja anses vara lika smärtsamt som straffmetod i jämförelse med anstalt. De lyfter bland annat upp de negativa aspekterna för klienten såsom skammen att bära fotboja framför allmänheten. Även Fitzalan Howard (2020) lyfter att många klienter upplever att det är ett stigma kring fotboja. I båda studierna tar författarna upp hur klienter talar om ett förakt från allmänheten mot de som bär fotboja. Att samhället stämplar och definierar vilka klienterna är utifrån att de bär fotboja vilket

skapar förutfattade meningar (Payne, May & Wood 2014; Fitzalan Howard 2020). I studierna framgår det att många av klienterna försökte dölja sin fotboja i ett försök att minimera känslan av skam och stigma. I vissa fall blev resultaten att klienterna undvek nya människor då skammen av att bära fotboja blev för stor. Bülow (2014) talar även i sin studie om hur stigmat kring bärandet av fotboja kan skapa social distansering och social exkludering. Bärandet av fotboja kan signalera för andra att personen med fotboja är farlig och bör undvikas, vilket i sig kan påverka klientens identitet (Fitzalan Howard 2020). Det påverkar hur klienten upplever sig själv och hur samhället ser på dem. Utöver skam och stigma kring användandet av fotboja uttrycker klienter även en emotionell smärta och oro som kan leda till ångest (ibid.).

Oro och ångest kan fortsättningsvis komma från risken för att missköta kraven för IÖV och IÖV-utsluss. Det kan bli en kamp mot klockan för att hinna de dagliga sysslorna innan husarresten börjar. Detta i sig kan leda till en hel del stress och ångest för klienten samtidigt som klienten är medveten om att det är en del av ett straff (Payne & Gainey 1998; Fitzalan Howard 2020). Oron och ångesten av att stressa med vardagen har en stark inverkan på det emotionella. Det kan vara en av orsakerna till att det blir mer ansträngda relationer i hemmet (Vanhaelemeesch, Vander Beken & Vandeveldde 2013). Det är även en emotionell smärta att se andra delta i aktiviteter i vardagen samtidigt som klienterna med fotboja måste stanna hemma. Payne och Gainey (1998) talar i sin studie om de emotionella smärtan som finns av att inte kunna delta i sociala sammanhang. I studien talar klienter om att vistelsen inne på en anstalt förhindrar en från att se vad man missar (ibid.). När man har fotboja finns det inga hinder för att se vad man missar vilket kan leda till ångest.

Även i en svensk kontext har man kunnat urskilja liknande upplevelser av stress bland klienter. En rapport från Brottsförebyggande rådet (2003:4) presenterar flera personliga upplevelser från klienter om deras syn på IÖV-utsluss. En klient berättar om den hårt inrutade tidsschemat som verkställigheten innebar vilket resulterade i stor emotionell påfrestning. Systemets orubblighet i kombination med att tiden hela tiden upplevdes knapp gjorde att klienten ständigt kände sig nervös (Brottsförebyggande rådet 2003:4). I en senare rapport från Brottsförebyggande rådet (2004) nämner en klient hur bristen på möjlighet till att ändra tiderna krånglade till det på arbetet. Då han var tvungen att jobba till en viss tid tvingades även arbetsgivaren att stanna kvar

och vänta in klienten vilket ledde till irritationer. I och med det blev en redan emotionellt utsatt situation värre genom att man endast närvarade på den tid som anvisats irriterade sin arbetsgivare (Brottsförebyggande rådet 2003:4).

2.3.4 Eventuell risk med fotboja för allmänheten

En annan nackdel som lyfts i tidigare forskning är att fotboja kan ses som en eventuell risk för allmänheten. Detta då det inte finns något fysiskt hinder för klienter som bär fotboja att kunna begå brott (Payne & Gainey 2000; Bülow 2014).

Fotboja öppnar upp klienternas möjlighet att integrera sig tillbaka in i samhället men det skapar inte några hinder för klienten att begå eventuella brott. Detta tar bland annat William Bülow (2014) upp i sin studie där han analyserar tidigare forskning kring IÖV och IÖV-utsluss från flertalet länder, däribland Sverige, ur ett etiskt perspektiv. Bülow (2014) menar på att de som bär fotboja är kontrollerade till viss del men det skapar inga fysiska hinder. En person kan fortfarande potentiellt skära loss sin monitor för att därefter begå ett brott. I en amerikansk artikel av Payne och Gainey (2000) talar författarna om fotboja ur filosofiska, politiska och systematiska frågor där de kritiskt diskuterar ur ett etiskt perspektiv.

Både Payne och Gainey (2000) samt Bülows (2014) studier talar om noggranna överväganden om vem som ska ha möjligheten till fotboja. Bland annat talar Bülow (2014) om att förslagsvis enbart låta låg-risk förbrytare ha möjlighet att ansöka om fotboja för att minska risken för allmänheten. Därav reduceras möjligheten för grövre brott som kan påverka samhällets säkerhet. Dock ges fotboja även till personer som är på väg att avsluta sin verkställande dom som hög-risk brottsling men som anses vara låg-risk i återfall enligt svensk lag (SFS 1994:451). Därav menar Bülow (2014) att det är viktigt att överväga vem som kan få möjligheten till fotboja med risk för allmänheten. Dock talar både Payne och Gainey (2000) och Bülow (2014) i sina studier om att det aldrig går att helt utesluta vem som är en potentiell risk för allmänheten.

2.4 Återfallsprevention

Tidigare forskning har diskuterat fotbojans förmåga att verka som återfallsförebyggande. I huvudsak har forskningen visat att klienter med IÖV och IÖV-utsluss undviker att knyta

kriminella kontakter i större utsträckning samt att båda åtgärderna förenat med alternativa insatser, till exempel kognitiv behandling och terapi, kan förebygga återfall.

2.4.1 Undvika knyta nya kriminella kontakter

Ett argument för att IÖV-utsluss kan fungera som återfallsförebyggande enligt tidigare forskning är att klienten minimerar risken för att knyta nya kriminella kontakter på anstalt (Payne & Gainey 1998; Yeh 2010; Vanhaelemeesch, Vander Beken & Vandeveldel 2013).

Genom att klienten verkställer med fotboja reduceras de potentiella konsekvenser som kan följa med en vistelse inne på anstalt. Detta talar bland annat Payne och Gainey (1998) om i sin studie där klienter i undersökningen själva talar om att de vill undvika anstalt. Författarna tar upp exempel där klienter beskriver att tiden på anstalten har en negativ inverkan på längre sikt. Detta bekräftar även Vanhaelemeesch, Vander Beken och Vandeveldel (2013) i sin studie. Författarna talar om att klienterna i studien menade att tiden med fotboja var meningsfull i att knyta nya kontakter utanför kriminaliteten. En klient i studien uttalade sig om att ha nya kriminella kontakter när man kommer direkt ut från anstalten som man kan nyttja. Anstalten är med andra ord fylld med personer på väg åt fel håll (Vanhaelemeesch, Vander Beken & Vandeveldel 2013). Risken blir då lägre att klienten etablerar kontakter som kan bidra till att klienten bibehåller en kriminell livsstil. Klienten kan då fokusera på att integreras tillbaka till samhället..

2.4.2 Fotboja förenat med alternativ insats kan förebygga återfall

Det framgår i tidigare studier att fotboja kan förebygga återfall i samverkan med alternativa insatser, till exempel kognitiv behandling och terapi. De flesta studier tyder på att fotboja sällan är en återfallsförebyggande insats i sig utan behöver stöd från någon kompletterande insats (Renzema & Mayo-Wilson 2005; Nellis 2006; Fitzalan Howard 2020; BRÅ 2005:6; 2007:19).

Renzema och Mayo-Wilson (2005) undersökte i sin studie om IÖV och IÖV-utsluss kan förebygga eller minska återfall i brott. Det författarna kom fram till i sitt insamlade av data var att fotboja i sig inte kan ses som en behandlande metod som kan förändra klientens värderingar. Även Brottsförebyggande rådet talar om hur användandet av fotboja kan fungera förebyggande.

Det Brottsförebyggande rådet (2005:6; 2007:19) kom fram till var att IÖV-utsluss inte har negativa effekter på återfallsfrekvensen. Detta visar att det är väsentligt att IÖV-utsluss kombineras med andra insatser för att verka brottsförebyggande.

Fitzalan Howard (2020) talar i sin studie om att fotboja som verkställande dom har en potential till fungera rehabiliterande. Studien syftar på att klienten som bär fotboja blir mindre benägen att återfalla i brott om denne fått stöd i form av exempelvis kognitiv behandling alternativt terapi. Även Renzema och Mayo-Wilson (2005) talar om preventionsprogram för att förebygga återfall där realistiska mål bör sättas på klienten. Dessa mål bör inte överskrida vad klienten mäktar med, utan uppmuntra klienten till att vilja uppnå dem.

I en irländsk analys av Mike Nellis (2006) diskuterar författaren utifrån tidigare forskning hur fotboja kan ses som något rehabiliterande. Författaren menar på att fotboja kan bidra till en knuff i rätt riktning vilket borde omhändertas genom rehabiliterande program. Vidare talar Nellis (2006) även om att det krävs att klienten är villig att delta i de sociala sammanhang som ska fungera behandlade för att uppnå de mål klienten har. Flera studier stärker detta uttalande genom att mena på att behandlingsprogram kombinerat med fotboja kan stärka klientens självdisciplin samt motivation att undvika brott (Renzema & Mayo-Wilson 2005; Bülow 2014; Fitzalan Howard 2020).

3. Teoretiska utgångspunkter

I det här avsnittet kommer de teoretiska utgångspunkterna presenteras. Maktperspektivet kommer bidra till analysen med begrepp såsom makt, kontroll och disciplin. Detta för att lyfta en diskussion om hur de olika begreppen kan påverka vad som uppfattas som fördelar och nackdelar kring användandet av fotboja. Vidare kommer stämplingsperspektivet användas för att uppmärksamma vad samhället uppfattar som avvikande och hur det kan påverka klienten under sin tid med fotboja.

3.1 Maktperspektiv

Michel Foucault var en fransk filosof som genom sina studier bland annat utvecklade teorier kring makt. Foucaults studier formades utifrån ett intresse för bland annat övervakning och straff där han studerade dess utveckling (Foucault 2003). Bland annat studerade Foucault hur utvecklingen kring straff förändrats över tid beroende på de strukturer som finns i samhället. Struktur kan beskrivas som mönster eller regel och används i samband med exempelvis kulturella normer. Foucault (2003) lyfter att straffen som skedde förr har förändrats från avrättning till frihetsberövning där det inriktat sig på att åstadkomma förlusten av en rättighet såsom frihet. Foucault (2003) hade även ett intresse för att ta reda på vad som var själva roten till gärningsmannens agerande och hur denne skulle kunna bättra sig. Därmed var intresset större i att studera de sociala företeelserna snarare än hur straff skulle undertrycka brott.

3.1.1 Makt och Sanning

Foucault (2003) beskriver makt och vetande som en direkt förutsättning för varandra. Det kan inte finnas makt eller maktförhållanden utan vetandet. Detta syftar på att det inte är den enskilda individens vetande som skapar makt utan kombinationen av makt och vetande som avgör maktsystemet (Foucault 2003). Foucault (2002) talar om makt som något relativt, beroende på vad för typ av struktur denna makt har betydelse i. Beroende på struktur i samhället bestäms den sanning som skall existera.

Swärd och Starrin (2016) beskriver utifrån Foucaults (2002) maktperspektiv att samhället har en egen regim av sanning som är påverkad av makt. Sanningsregimer är ett medel för att kunna kategorisera människor i en form av sorterings- och normaliseringsmakt. Därmed syftar Foucault (2002) på att det krävs en förändring i de olika sanningsregimerna för att förändra vad som är sanningen i ett samhälle (Swärd & Starrin 2016). Begreppet diskurs används frekvent av Foucault (2002) som menar på att det är en enhet av sekvenser som sker genom att de är uttalade. Diskurs kan därmed användas som begrepp för att beskriva sanningens förändring i ett samhälle.

Foucault (2002) beskriver hur makt används för att ses som något positivt och eftersträvansvärt än enbart hämmande. Exempelvis förklarar Foucault (2002) att det som får makt att anses

positivt är att det inte enbart tynger människan och skapar förbud. Det medför även välbehag och kunskap som formar diskursen. Makt bör därmed ses som något som påverkar hela individen och dess funktioner än enbart se det som en möjlighet för förtryck menar Foucault (2002). Det får makt att ses som acceptabelt, något gott och eftersträvansvärt. Med andra ord kan makt beskrivas som ett sätt för att inge mer eftertraktade samhällsnormer menar Foucault (2002).

3.1.2 Kontroll och Disciplin

Enligt Foucault (2003) har kriminalitet upptäckts och definieras som problem där olika institutioner inrättats för att hantera de problematiska individerna. Dessa institutioner har inrättats av de högre samhällsskikten för att hantera de lägre att anpassa sig efter makthavarnas krav. Detta görs genom disciplin vilket är en form av kontroll som, till skillnad från slaveriet, betyder att det inte finns någon som behärskar en annan persons kropp (Foucault 2002; 2003). Den innebär snarare en egen makt över sin kropp som skall foga sig ut efter det som är normen. Disciplinen blir därmed ett sätt att omforma olydiga individer till lydnad och ordning (Foucault 2003).

Vidare berättar Foucault (2003) om kontroll som en del av disciplinen. Bland annat talar han om kontroll i form av tidsschema då det påverkar människokroppen att vara foglig. Då det infördes på kloster spred det sig vidare till exempelvis skolor för att införa tre viktiga principer; tidsrytmer, utförande av arbetsuppgifter samt regelbundet förlopp menar Foucault (2003). Denna form av kontroll utformade en form av disciplin för att människan inte ska försumma sin tid utan snarare nyttja den på ett värdefullt sätt.

3.2 Stämplingsteori

Stämplingsteorin utformades av Howard S. Becker där han analyserar avvikande beteende. Becker (2006) beskriver de sociala regler som skapats för att definiera situationer och beteendeformer där vissa handlingar ses som "riktiga" och andra som "felaktiga". Den som inte agerar utefter de regler som satts i samhället bli en så kallad utanförstående, en avvikare. Dock menar Becker (2006) på att personen som är utanförstående kanske inte anser sig avvikande eller

att de som anser personen som avvikande inte är kompetenta att bedöma detta. Då blir de som dömer avvikande i den utanförstående personens ögon (Becker 2006).

Becker (2006) skriver om hur begreppet avvikande sällan blivit ifrågasatt utan snarare tagits för givet när det tillämpas på vissa händelser eller personer. Med andra ord ifrågasätts inte de som skapar eller tillämpar regler utan enbart avvikande personer. Becker (2006) problematiserar även begreppet avvikande då det enkelt kan beskrivas som något som avlägsnar sig från genomsnittet. Problemet blir då att avvikande som definition kan innebära en salig blandning där det innefattar personer som brukar betraktas som avvikande och de som inte brutit en regel alls, exempelvis mördare, rödhåriga eller homosexuella (Becker 2006). Därför är det viktigt att specificera vad för typ av avvikning man granskar.

Vidare talar Becker (2006) om gruppens funktion där regler tillämpas för att märka vad för beteende som ska betraktas avvikande för att kunna stämpla personer som utanförstående. Ett samhälle består av flera grupper där olika regler och personer är involverade. Becker (2006) menar att regler används som måttstock för att mäta önskat beteende och det som anses avvikande. En person från en grupp kan bryta en annan grupps regler genom att följa sin egen grupps regler. Utanförstående kan även uppfattas som överträdelser av en samförstådd regel i en social grupp.

Becker (2006) syftar på att det är den sociala gruppen som skapar olika avvikelser genom att upprätthålla regler. Därmed blir inte avvikelse en egenskap hos den utanförstående utan en följd av tillämpade regler och straff på en överträdare. Det är alltså reaktionen som avgör huruvida handlingen är avvikande eller inte (Becker 2006). En viktig del inom det som anses avvikande är själva avslöjandet av det avvikande beteendet (Becker 2006). Själva upptäckten av det avvikande beteendet brännmärker personer in i ett avvikande fack där det sker en drastisk förändring i personens självbild och offentliga identitet. Det skapar en ny status för personen där denne får en etikett och behandlas därefter (Becker 2006). En utvecklad tolkning av Beckers teori lyfter Ted Goldberg (2010) där han diskuterar beteendekongurens vilket innebär att personens beteende inte stämmer överens med sin självbild. Detta gör så att antingen beteendet eller självbilden måste förändras för att minska inkongruensen hos personen. Beroende på om personen försöker

rätta sig efter de regler som finns kan de möta motstånd från omgivningen som gör det svårare för personen att anpassa sig (Goldberg 2010).

4. Metod

I detta kapitel behandlas de metodologiska övervägningar som gjorts och hur urvalet kring det empiriska materialet sett ut. Det kommer behandla våra resonemang i arbetets inledande del, metodval, urval, analysmetod samt metodens fördelar och begränsningar. Avslutningsvis diskuteras även tillförlitlighet och förförståelsen.

4.1 Metodval

Studien vi valt att genomföra grundar sig i sex kvalitativa semistrukturerade intervjuer med KRIS-medlemmar där vi fokuserar på hur de själva beskriver fotboja som insats. En KRIS-medlem är, i kontexten av denna studie, en person som är aktiv inom brukarorganisationen KRIS och har insikt kring arbetet med fotboja.

Alan Bryman (2018) beskriver kvalitativ forskning och metod som inriktad på ord i motsats till kvantitativa forskningens siffror. Fortsättningsvis beskriver både Bryman (ibid.) samt Göran Ahrne och Peter Svensson (2015) att den kvalitativa metoden använder sig av en induktiv syn på teori och praktik vilket innebär att teorin ligger till grund för analysen formas kring de forskningsresultat som utvinns. Kvalitativ forskning tar även en kunskapsteoretisk ståndpunkt vilket innebär att man fokuserar på deltagarna i studien och deras egna tolkning av sin sociala omgivning (Bryman 2018; Esaiasson et al. 2012). Kunskapsteorin möjliggör till en mer nyanserad analys av studieområdet då man kommer närmare den miljö man vill undersöka (Ahrne & Svensson 2015). Utifrån det syfte och de frågeställningar vi utformat passar ett kvalitativt arbetssätt sett till att vi genom induktion kan studera de åsikter som dyker upp. Eftersom vi i vår studie även har ett fokus på hur KRIS-medlemmar talar om och beskriver IÖV-utsluss ämnar sig en kvalitativ ansats väl.

Intervjuerna som genomfördes var semistrukturerade vilket innebär att intervjun byggs på specifika teman som behandlas under intervjuens gång. Det möjliggör till en större flexibilitet och

frihet för intervjupersonen att formulera sig på sitt eget sätt (Bryman 2018). Man har till exempel större frihet att kunna anpassa teman, frågor och ordningen man ställer dessa i (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015). Med detta i åtanke anser vi att semistrukturerade intervjuer passar vår studie eftersom vi sökte efter KRIS-medlemmarnas egna formuleringar. Utöver detta sökte vi i vår studie svar specifika frågeställningar vilket gjorde semistrukturerade intervjuer till ett uppenbart val (Bryman 2018).

4.2 Urval

Denna studie baseras på ett målstyrt urval. Detta innebär att analysenheterna, i detta fall intervjupersonerna, väljs ut baserat på kriterier som möjliggör ett besvarande av forskningsfrågorna (Bryman 2018; Rennstam & Wästerfors 2015). Vi har valt KRIS eftersom föreningen är ett exempel på en social miljö där det vi vill studera kan tänkas förekomma (Ahrne & Svensson 2015). Kriterierna har utformats för att komma i kontakt med personer inom KRIS som har någon erfarenhet av fotboja. När vi talar om erfarenhet av fotboja så kan det till exempel handla om personer som genom sitt föreningsarbete arbetat i nära koppling till Frivårdens verksamhet eller anstaltsverksamhet. Motivationen till valet av KRIS som förening ligger i just detta behov av erfarenheter av fotboja.

KRIS (Kriminellas revansch i samhället) är en ideell förening som i huvudsak drivs av före detta kriminella och missbrukare (KRIS u.å.a). Föreningen grundades 1997 och har sedan dess arbetat för att främja före detta kriminellas väg tillbaka in i samhället (ibid.). KRIS består av 12 lokalföreningar från Umeå i norr till Malmö i söder. Den praktiska verksamheten som KRIS bedriver uppger de själva är komplement till de stödinsatser som samhället erbjuder. Bland annat erbjuder KRIS hämtning för den som frigges från häkte eller anstalt, enskilda samtal, boende, kurser och studiecirklar (ibid.). Att vara medlem i KRIS kan till exempel innebära att man åker ut och samtalar med intagna på häkte och anstalt, arrangering av fester och andra aktiviteter. På så vis kommer KRIS-medlemmar även i kontakt både med processen som IÖV och IÖV-utsluss innebär samt med de klienter som verkställer.

Utöver KRIS-medlemmar som själva har verkställt med fotboja har vi även valt att inkludera personer som inte har personliga erfarenheter. Det kan handla om personer som har någon sorts erfarenhet av det genom sitt arbete inom föreningen KRIS istället för att själv ha burit fotboja. Kriterierna som använts i vår urvalsprocess är:

1. Medlem i föreningen KRIS.
2. Ha någon sorts erfarenhet av IÖV eller IÖV-utsluss.

I urvalsarbetet kontaktades inledningsvis samtliga lokalföreningar inom KRIS per mail där även ett informationsblad (Bilaga 9.2) bifogats. Denna kontakt uppföljdes sedan med att ringa upp de lokalföreningar som inte svarat för det inledande mailet. En fördel med att kontakta lokalföreningar var att lokalföreningar kunde hänvisa oss vidare till potentiella respondenter i ett sorts snöbollsurval (Bryman 2018). Att kontakta den som är ansvarig för verksamheten på varje lokalförening kan dock innebära en risk manipulation i urvalet (Eriksson-Zetterquist & Svensson 2015). Detta eftersom varje förening har tillfälle att välja en person som talar gott om föreningen i sin helhet. Dock ser vi att risken för manipulation av urvalet är relativt liten sett till att fokuset av studien inte ligger på KRIS utan på IÖV och IÖV-utsluss. Avslutningsvis kan kontakten med organisationen även minska pressen att delta på den enskilda individen och på så sätt säkerställa att respondenterna som deltar gör det frivilligt.

4.3 Genomförande

På grund av den pågående pandemin bestämde vi oss i början av detta arbete att samtliga intervjuer skulle ske på distans. Valet av distansintervjuer går att problematisera då telefon och intervjuer via internet till exempel lämpar sig sämre för att urskilja nyanser i föreställningar inom en social miljö (Eriksson-Zetterquist & Svensson 2015). Skillnaden i de resultat man får i intervjuer på distans via telefon eller Zoom är dock små jämfört med fysiska intervjuer (Bryman 2018). Fyra av de totalt sex intervjuerna genomfördes via telefon och de resterande två via Zoom. Till en början var vår avsikt att alla intervjuer skulle genomföras via Zoom. Dock hade inte alla lokalföreningar möjlighet att genomföra intervjun via internet. Intervjutiden varierade mellan 40 och 60 minuter beroende på hur intervjun fortgick. Detta håller sig inom normaltiden

för en intervju som är just mellan 45 minuter till en timma (Eriksson-Zetterquist & Svensson 2015). Intervjuerna via telefon var generellt kortare än de intervjuer som genomfördes via Zoom vilket dels kan kopplas till mindre vana med kommunikationsmetoden (Bryman 2018).

Vi bestämde oss för att ha fasta roller i samtliga intervjuer av praktiska skäl. På så vis kunde den som intervjuade vänja sig vid frågorna och utveckla intervjutekniken bättre samtidigt som den som tog anteckningar kunde göra detsamma i sin roll. Då inga intervjuer genomfördes på plats kunde vi inte på ett enkelt sätt få ett skriftligt samtycke. Istället frågade vi om samtycke för att spela in samtalet, varpå samtyckesformuläret (Bilaga 9.3) lästes upp i sin helhet, för att sedan bekräftas med ett inspelat muntlig samtycke från intervjupersonen. Telefonintervjuerna spelades in genom att slå på telefonens högtalarfunktion och spela in samtalet via en separat mikrofon. Intervjuerna på Zoom spelades in genom användandet av inspelningsfunktionen som är en del av programmet. Att ha tillgång till en inspelning av intervjun som sedan transkriberades bedömde vi var det bästa sättet att behandla den data som samlades in då det säkerställer att vi inte går miste om informationen som framkommer. Dessutom ger inspelningen en möjlighet att vara mer närvarande i intervjun vilket i sin tur kan göra att intervjupersonen kan känna sig mer sedd (Bryman 2018).

Transkriberingen av intervjuerna gjordes allt eftersom intervjuerna ägde rum. Fortsättningsvis transkriberades intervjuerna i sin helhet i syfte att förmedla intervjupersonernas åsikter tydligt (Bryman 2018). I några fall togs dock ord, såsom talspråk, bort för att inte skapa otydlighet i texten (Bryman 2018; Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015).

4.4 Analyismetod

I analysen av materialet använde vi oss av färgkodning och tematisk analys för att ytterligare bearbeta materialet. Utöver detta använde vi oss även av Rennstam och Wästerfors (2015) resonemang kring tillvägagångssätt i bearbetningen av det empiriska materialet vilka grundar sig i att sortera, reducera och till sist argumentera. Genom färgkodning började vi sorteringen av materialet för att lättare kunna göra skillnad på det väsentliga i vår kontext utifrån den teori och frågeställning som utformats. Detta gjordes genom att markera olika delar av de transkriberade

intervjuerna beroende på vilken del av frågeställningen som det talas om. Till exempel markerades de fördelar som intervjupersonen pratade om angående fotboja med grön färg och delar där de pratade om nackdelar markerades med röd färg (Rennstam & Wästerfors 2015). Genom färgkodningen identifierade vi mönster i texten som vi tog med oss i den tematiska analysen.

Tematisk analys är enligt Virginia Braun och Victoria Clarke (2006) ett sätt att identifiera och analysera data i ett material. De teman som kan identifieras i tematisk analys kopplas till studiens frågeställning och tidigare forskning (ibid.). Samtidigt som teman är bundna finns där även en viss flexibilitet i att man inte bara följer helt förbestämda regler i vad som kan definieras som ett tema. De teman som identifierades i vårt material används sedan som grund för den fortsatta analysen. På grund av den tematiska analysens flexibilitet och förmåga att urskilja intervjupersonernas verklighet såg vi en relevans att använda oss av den i vår studie.

Vi gick därefter vidare med att reducera materialet vilket innebar att vi gallrade ut de delar av texten som inte besvarade frågeställningen (Rennstam & Wästerfors 2015). Med hjälp av identifierade teman, samt färgkodning som tidigare avgjort vad som var relevant, kunde vi nu avgöra vad som inte var relevant för studien.

Det slutliga och kanske mest formativa stadiet i bearbetningen av materialet är enligt Rennstam och Wästerfors (2015) argumentationen. Här tog vi avstamp ifrån den kunskap vi har framställt genom färgkodning och identifieringen av teman. Detta i syfte att inte enbart redovisa empirin utan även att kunna fördjupa analysen av materialet (Rennstam & Wästerfors 2015). I vårt uppsatsarbete har vi valt att försöka behålla ett induktivt förhållningssätt vilket innebär att vi har kunnat anpassa vårt teorival utefter det som framkom i empirin. Dock har vi även valt att grunda de teman vi identifierat i frågeställningen vilket är en mer deduktiv ansats. Genom det samspel mellan empiri och teori samt induktion och deduktion skulle vårt arbetssätt gå att sammanfatta som abduktivt (Svensson 2015; Bryman 2018).

4.5 Metodens förtjänster och begränsningar

I detta kapitel kommer vi lyfta de förtjänster och begränsningar som kvalitativa, semistrukturerade intervjuer bär med sig. Inledningsvis ligger en av de huvudsakliga fördelarna med kvalitativ metod i möjligheten till en djupgående analys sociala miljöer och omgivningar. (Bryman 2018; Eriksson-Zetterquist & Svensson 2015) Andra fördelar med kvalitativ metod är att man till exempel kan intressera sig för personers sätt att uttrycka sig och vilken betydelse det har för personen i fråga (Eriksson-Zetterquist & Svensson 2015). Det finns dock kritik mot just "djupet" som en kvalitativ studie sägs frambringa. Denna kritik grundar sig i att man inte automatiskt får en djupgående studie från att låta få personer prata så länge som möjligt (Ahrne & Svensson 2015). En kvantitativ studie kan exempelvis vara mycket djupgående genom att jämföra många analysenheter och applicera dem i ett analytiskt fruktbart sammanhang (ibid.).

Fortsättningsvis är fördelen med semistrukturerade intervjuer att det ger utrymme att kunna anpassa frågorna som formulerats (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015). En semistrukturerad intervju ger även möjligheten att utforska ämnen som intervjupersonerna tar upp. Intervju som metod ger ofta mycket information på kort tid. Det är en styrka att kunna anpassa intervjufrågorna efter personerna som ska intervjuas samt ta reda på hur intervjupersonen gör rent praktiskt exempelvis "så här använder jag datorn i mitt arbete" (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015).

För att gå in på begränsningarna i metodvalet är den uppenbara kritiken mot kvalitativ metod att den är för subjektiv (Bryman 2018). Med detta menas först och främst att vår studie är svår att replikera vilket innebär att det är näst intill omöjligt för någon att upprepa studien vi genomfört (ibid.). Till exempel kan den nära interaktionen med respondenterna som en kvalitativ forskare har, påverka respondenternas svar exempelvis i en intervjusituation (Bryman 2018). Fortsättningsvis är vårt urval, på sex personer, så pass liten att det är omöjligt att dra några generaliserbara slutsatser i studien (ibid.).

4.6 Tillförlitlighet

För att säkerställa studiens tillförlitlighet måste fyra grundkriterier uppfyllas (Bryman 2018). Dessa kriterier är; trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och en möjlighet att styrka och konfirmera.

Det första kriteriet, trovärdighet, grundar sig i att det finns flera olika uppfattningar av vår sociala verklighet (Bryman 2018). Verkligheten som vi beskriver i vår studie kommer accepteras av de som tar del av den (ibid.). För att uppnå en hög trovärdighet har vi därför genomfört vår studie i enlighet med de regler som finns (Bryman 2018). Det handlar till exempel om de att följa vetenskapsrådets (2002) forskningsetiska principer. Det kan även vara av stort värde att förmedla resultaten av studien till de respondenter som deltagit så att det kan få en chans att verifiera att det som skrivit inte har förvridit respondentens uppfattning av sin sociala verklighet (Bryman 2018). Samtliga intervjupersoner i denna studie kommer därför få möjlighet att ta del av den färdiga uppsatsen.

Det andra kriteriet är överförbarhet, vilket innefattar en medvetenhet av att en kvantitativ studie fokuserar på en liten grupp individer som kan ha vissa egenskaper gemensamma (Bryman 2018). I vårt fall är vi medvetna om att vår studie innefattar sex beskrivningar från KRIS-medlemmar runtom i landet och även vilka begränsningar det urvalet har. Djupet i kvalitativ forskning innebär att man fokuserar på mindre och mer unika grupperingar. Att säkerställa en överförbarhet under dessa förhållanden ställer krav på att vi som forskare erbjuder en "tät beskrivning" av just vårans kontext (Bryman 2018). Den täta beskrivningen ska innefatta tillräckligt med information om omständigheterna i studien för att andra personer själva ska kunna göra en bedömning av överförbarheten (ibid.). I vår studie har vi därför lagt mycket tid till exempel i beskrivningen av den specifika grupp av individer vi valt att undersöka (Bryman 2018).

Det tredje kriteriet är pålitlighet och tar avstamp från ett granskande synsätt i förhållande till sin egen studie (Bryman 2018). Med detta menas att man säkerställer att det finns en utförlig och tillgänglig beskrivning av samtliga faser av forskningsprojektet (ibid.). Forskningsfrågor, målgrupp, omständigheter kring insamling av empiri och analysförlopp är därför några exempel

på det som vi redovisat för i vår studie. Syftet med redogörelsen är att göra det möjligt för likasinnade personer själva ska kunna bedöma kvaliteten på procedurerna som gjorts (Bryman 2018).

Det fjärde och sista kriteriet innefattar slutligen möjligheten att styrka och konfirmera (Bryman 2018). Här handlar det om forskarens medvetenhet om att ingen samhällsvetenskaplig forskning kan vara fullständigt objektiv (ibid.). Vi som forskare ska därför i bästa mån se till att vi agerat i god tro och inte låtit personlig värderingar blandas in i arbetets olika stadier (Bryman 2018). För oss mynnar detta ut i att ha ett ordnat arbete och att själv läsa igenom, samt låta andra läsa igenom, den text man producerar. Andra exempel på hur vi har anammat detta kriterium är att vi med hjälp av handledning och studiekamrater medvetandegjort de värderingar vi har. Detta går även att läsa om i nästkommande kapitel "Förförståelse". Avslutningsvis har även de öppna frågor som de semistrukturerade intervjuerna (Bilaga 9.1) fört med sig hjälpt att minska risken att ställa ledande frågor till intervjupersonerna.

4.7 Förförståelse

Då vi båda uppsatsskrivare har viss förförståelse förefaller det relevant att redogöra för hur den förförståelsen ser ut. Båda uppsatsskrivare har viss förförståelse om IÖV genom att vi båda har gjort vår fältvecka på Frivården. Fältveckan är ett moment av den första terminen på socionomprogrammet vid Lunds universitet där studenterna gör ett veckolångt studiebesök i en valfri verksamhet som utövar socialt arbete. Under fältveckan fick vi ta del av den verksamhet som Frivården utövade och IÖV samt IÖV-utsluss var en del av den verksamheten.

En av oss har utöver tidigare nämnda erfarenheter även praktiserat hos Frivården samt sommarvikarierat. Praktiken och vikariatet förde med sig erfarenheter av hur man praktiskt arbetar med IÖV-klienter och direktkontakt med klienterna genom arbetet.

Förförståelsen av det område vi har valt att studera kan handla om hur man från frivårdens sida arbetar och resonerar kring IÖV-klienter, svårigheter som kan uppstå i arbetet och även till viss del vad klienternas inställning till IÖV och IÖV-utsluss var. Förförståelsen vi har med oss har utan tvekan påverkat oss i valet av vårt uppsatssämne och det är därför viktig att var medveten om

att hur den påverkar oss i resten av vårt arbete. Ett sätt förståelse i ämnet kan påverka studien är i förväntningarna på resultaten från intervjuerna. Ett sätt att motverka påverkan är genom det induktiva arbetssätt som kvalitativ forskning för med sig. Det ger lite utrymme åt den påverkan vår förståelse kan ha genom att analysen utgår från den som intervjupersonerna delar med sig av och inte från vår teori (Bryman 2018).

5. Forskningsetiska överväganden

Först vill vi tydliggöra att intervjupersonerna är en utsatt grupp då de är före detta klienter hos Frivården och Kriminalvården. Bryman (2018) menar på att det bör övervägas vilken potentiell risk eller skada intervjun kan föra med sig för intervjupersonernas del. Vad som kan räknas som skada kan variera både fysisk, förhinder i personlig utveckling eller stress. För att minimera de potentiella skadorna för intervjupersonerna har vi valt att utgå efter det informationsskydd som Bryman (2018) talar om. Informationsskyddet innebär att man lagrar materialet så att obehöriga inte kan nyttja det, att det enbart används till sitt syfte för studien samt att det inte lagras längre än det behövs. Det innebär även att man inte ska lagra intervjupersonernas namn och adress samt använda fingerade namn i transkriberingen (Bryman 2018). Därmed har vi valt att exkludera material i studien som kan röja intervjupersonernas identitet såsom exempelvis hur länge intervjupersonerna varit aktiva inom KRIS.

De etiska överväganden har gjorts i förhållande till insamlingen av respondenter, intervjuer och transkribering. Enligt Vetenskapsrådet (2002) ska sådana övervägande ske i bestämda former som kan sammanfattas i *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet*.

Informationskravet innebär att man som forskare har en skyldighet att informera personer som berörs av forskningen och dess syfte, olika moment och om att deras deltagande är frivilligt (Vetenskapsrådet 2002). Sättet vi har säkerställt detta är att först och främst klargöra för vårt eget syfte och urval samt att intervjupersonerna kommer förbli anonyma. Informationsbladet informerar även om hur intervjuerna kommer gå tillväga genom exempelvis videolänk samt våra kontaktuppgifter. Detta informationsblad (Bilaga 9.2) skickades ut till samtliga KRIS lokalföreningar.

Samtyckeskravet grundar sig i att samtliga intervjupersoner själva ska få ta ställning till om man vill medverka i forskningen eller inte enligt Vetenskapsrådet (2002). Intervjupersonen har även rätt till att själv bestämma hur länge eller på vilka villkor de ska kunna delta (Vetenskapsrådet 2002). Inför intervjuerna utformades därför ett samtyckesformulär (Bilaga 9.3) som förmedlades till samtliga intervjupersoner. Formuläret utformades med Brymans exempel (2018) som mall. Då samtliga intervjuer, med undantag för två som hölls via Zoom, skedde via telefon bad vi först intervjupersonen om lov att få spela in för att därefter läsa upp innehållet i samtyckesformuläret. På så vis fick vi gå igenom samtycket muntligt vilket även spelades in.

Konfidentialitetskravet innefattar att alla personer som ingår i forskningen genomgående ska behandlas på ett sätt som säkerställer deras anonymitet och integritet. Det skall praktiskt sätt vara omöjligt för utomstående att få information om intervjupersonerna menar Vetenskapsrådet (2002). De transkriberingar som producerats har anonymiserats innan de lagts upp i eventuella molntjänster som Google drive. Intervjupersonerna har tilldelats fingerade namn där vi även uteslutit samtligas ålder. Det är även viktigt att inte spara det intervjumaterial vi har som kan innehålla känslig information om intervjupersonerna för att minimera risken att det hamnar i fel händer.

Slutligen omfattar *nyttjandekravet* säkerställandet av att uppgifter som samlas in endast används till forskningsändamålet (Vetenskapsrådet 2002). Uppgifterna får inte lånas ut eller användas för icke-vetenskapliga syften. Då syftet är att enbart använda materialet till denna studien kommer materialet därmed kasseras efter att det bearbetats i vår studie för att minimera risken för oaktsamt nyttjande.

6. Resultat och analys

I följande avsnitt kommer resultatet presenteras från de intervjuer som genomförts. Vårt huvudsakliga syfte har varit att ta del av vad intervjupersonerna anser om IÖV- utsluss. Avsnittet kommer inledningsvis behandla fördelar intervjupersonerna talar om kring IÖV-utsluss, därefter nackdelar med IÖV-utsluss för att avslutningsvis bearbeta eventuell återfallsprevention i samband med IÖV-utsluss. Detta kommer kopplas till tidigare forskning, maktteori och stämplingsteori.

6.1 Fördelarna med IÖV-utsluss

I denna studie beskriver intervjupersonerna de följande fördelarna med IÖV-utsluss, att det är; nya sociala sammanhang; sociala relationer såsom familj och vänner; etablera självdisciplin och arbete. Intervjupersonerna talar även om fördelar med fotboja för samhället som mindre kostsamt.

6.1.1 Skapandet av ett nytt socialt sammanhang

Ett argument för IÖV-utsluss som fördel som framkom i intervjuerna är att klienten får en möjlighet att skapa ett nytt socialt sammanhang. Intervjupersonerna menar på att tiden med fotboja möjliggjorde detta genom att bryta den kriminella kontakten som finns på anstalt. Alexander lyfter detta i sin intervju där han utgår från sina egna erfarenheter med att hamna i ett nytt sammanhang:

Och för mig var det ju jättenyttigt att liksom komma ifrån det här fängelsetänket. [...] Jag hade svårt att ta mig ur det där. Genom det här med fotboja fick jag ju en chans att komma in i ett annat sammanhang. Så för mig var det viktigt. Jättepositivt med fotboja. - Alexander

Utifrån detta uttalandet kan man urskilja en vändpunkt för Alexander där möjligheten att få avtjäna slutet av sitt straff utanför anstalten gav ett nytt socialt sammanhang. Det styrks även av tidigare forskning av Marklund och Holmberg (2009) som menar att ett yttre sammanhang utanför de kriminella kretsarna är viktigt för att återgå till samhället. Det krävs dock att klienten i fråga vill lämna de kriminella kontakter denne har haft för att skapa ett nytt socialt sammanhang.

Även Peter lyfter i sin intervju hur fotbojan möjliggör att både bibehålla sin sociala förmåga men även återupptäcka den på nytt:

Ja antingen att man bibehåller sin sociala handlingsförmåga eller att man kan återupptäcka den på nytt, så har det väl varit för mig. Det är väl den största fördelen att man får vara i ett socialt sammanhang. [...]. För mig har det ju varit så eftersom jag har varit i anstalt i en tid, det har varit väldigt betydelsefullt rent socialt. - Peter

Det Peter bland annat talar om är hur KRIS har varit en ledsagare för att komma tillbaka till ett socialt sammanhang. Social inkludering är ett sätt för att minimera etiketten som avvikande vilket Becker (2006) talar om i stämplingsteorin. De sociala kretsar som är kriminella kan bedömas som avvikande enligt samhället. Becker (2006) menar även att en person kan följa en grups regler genom att bryta en annan grups regler inom samhället. I de kriminella sammanhangen förefaller det att bryta mot de regler som är satta i samhället. Genom att bryta den sociala gruppens regler fogar klienten sig tillbaka till samhällets regler för att förminska stämpeln som avvikare. Både Peter och Alexander talar om det sociala sammanhanget utanför kriminaliteten som något gott och eftersträvansvärt vilket kan motiveras med Foucaults (2002) teori kring makt. Detta då makt inte är ämnat för att förtrycka en individ utan snarare skapa en eftertraktad samhällsnorm att foga sig efter. Tidigare forskning stödjer även Peter och Alexanders uttalanden om en vilja att undvika anstalt för att skapa ett nytt socialt sammanhang utanför kriminaliteten (Payne & Gainey 1998).

6.1.2 Närhet till familj och vänner

En återkommande fördel med IÖV-utsluss som en majoritet av intervjupersonerna talar om är att kunna återkoppla med nära och kära. Det kan ses som ett starkt argument till varför IÖV-utsluss är åtråvärt ur klientens perspektiv. Vissa lyfter det även som en bidragande faktor till att verkställan med IÖV-utsluss skall bli lyckad. Anders och Peter nämner just detta med att ha nära till familj och vänner trots att man avtjänar ett straff:

...nu har jag ju redan avtjänat mitt straff, kan lika gärna avtjäna det sista hemma med nära och kära. - Anders

...det är klart praktiska fördelar som också är känslomässigt det är ju naturligtvis att man har möjlighet att umgås med familj och nära och kära och vänner trots att man avtjänar ett fängelsestraff. - Peter

Peter talar även här om den känslomässiga fördelen som en del av det praktiska förändringsarbetet. Att själva umgänget ger en praktisk fördel i sig för att stärka självkänslan som i sin tur motiverar till att lämna ens kriminella liv. Här går det att koppla till det som Foucault (2002) skriver om hur makt kan användas som förändringsinstrument i en positiv

mening. Kontrasten från livet på anstalt i förhållande till livet med familj omkring sig är påtaglig och är i sig ett maktutövande. Det är kort och gott tillfälle för att stärka banden med familj och vänner efter en tid på anstalt.

En annan intervjuperson som talar om nära och kära är Janne som lyfter barnperspektivet och hur barn påverkas av en förälder som blivit dömd:

Liksom de [föräldrarna] slits inte bort ifrån barn.. Å såhär, som blir av med sin pappa eller mamma. Få det att fungera, liksom normalt. - Janne

Det Janne talar om är att den vardagliga situationen påverkas inte lika kraftigt för barnet om föräldern fortfarande är hemma. Detta kan även påverka klientens motivation till förändring. Janne menade även på att föräldern med IÖV-utsluss bör vara transparenta med sina barn om att de bär fotboja:

Jag tycker ju att man ska berätta för barnen istället, då hänger det ihop. Sen behöver man ju inte berätta precis allt i detalj. Det går ju att förklara någorlunda utan att behöva skada barnet för det. - Janne

Utifrån tidigare forskning är tillgången att se familj och vänner en stor faktor till varför klienter vill ansöka om IÖV-utsluss. Det ses som en motivation för att kunna klara av en verkställan med IÖV-utsluss (Payne, May & Wood 2014; Marklund & Holmberg 2009). En klient som har barn och familj kan tidigare återförenas med sin familj och delta i sitt barns liv. Det Janne talar om kring skada av barnet är fortsättningsvis något som stämplingsteorin tar upp. Beroende på hur självbilden ser ut hos klienten kan en beteendekongruens ske om självbilden inte stämmer överens med beteendet. En klient kan exempelvis ha en sämre självbild av sig själv som dömd med IÖV-utsluss men samtidigt bete sig om en närvarande förälder kring sina barn (Goldberg 2010). För att minska inkongruensen behöver antingen självbilden eller beteendet förändras vilket kan påverkas av vart klienten verkställer sin dom. Ju mer tid klienten spenderar tillsammans med nära och kära desto högre kan chansen för att klientens självbild är vad som ändras för att lösa beteendekongruensen (ibid.).

6.1.3 Möjligheten till att etablera självdisciplin och arbete

I samband med IÖV-utsluss så talar intervjupersonerna om hur insatsen möjliggör att utveckla självdisciplin samt arbetsmöjligheter. Arbetet ses som en viktig del för att integreras tillbaka i samhället enligt intervjupersonerna.

Bengt talar om en klient som bar fotboja och fick möjlighet att etablera en praktikplats på en kyrkogård som ledde vidare till ett vikariat:

Han fick ju sommarjobb där sen, som vikariat under sommaren och arbetade då så han kunde dra in egen lön. Nu var det visserligen bara ett vikariat men ett vikariat är ett vikariat i ett par månader och har man haft vikariat innan ja men då har du också så du kan lägga in i CV:t. Här, jag har jobbat här. Jag har en referens om det här arbetet. Som då andra arbetsgivare kan ta del av sen då när du söker andra arbeten. - Bengt

Bengt menar på att även om det enbart är ett vikariat är det en fördel som kan hjälpa till att motivera framtida anställningar. Det tyder även på självdisciplin är viktig för att behålla ett arbete genom att sköta ett tidsschema. För att kunna behålla ett arbete krävs det att du har en form av disciplin (Foucault 2003) då det kan ses som en frivillig syssla som saknar fysiskt tvång. Detta skapar förutsättningar för att foga sig efter den norm som finns i samhället (Foucault 2002; 2003).

I Johans intervju talar han om att vissa klienter har bättre disciplin än andra efter en tid på anstalt:

Du har lite erfarenheter av hur disciplinen och rutiner ser ut på kåken. Då blir det helt annorlunda när du ska få fotboja hos oss på KRIS eller någon annan verksamhet över huvud taget. Då följer man ju rutinerna. Men en kille som aldrig har haft de här rutinerna kan det bli väldigt svårt för. För att många gånger om man har ett beroende i bakgrunden till exempel eller du kanske har impulsivitet som styr dig, hela den här biten kanske drogsug eller någonting då blir det väldigt svårt att skapa rutinerna. - Johan

Johan menar på att de rutiner man skapas på anstalten kan användas vid IÖV-utsluss vilket kan bidra till en ökad självdisciplin. I tidigare forskning nämns just den ökande självdisciplinen i samband med daglig sysselsättning (Payne & Gainey 1998; Fitzalan Howard 2020). Det blir som ett krav för klienten att utveckla en kontroll och disciplin för att kunna hantera de dagliga

rutinerna med husarrest (Fitzalan Howard 2020). Precis som Johan lyfter blir det svårare för en klient att klara av rutinerna om de saknar impuls kontroll. Speciellt då fotbojan i sig inte sätter några fysiska hinder för klienten (Fitzalan Howard 2020).

6.1.4 Mindre kostsamt för samhället

I temat om vilka fördelar intervjupersonerna kunde se med IÖV-utsluss ur ett samhälleligt perspektiv talar samtliga om den ekonomiska vinningen dels personligt men även samhälleligt. Vid frågan svarar Janne direkt med: “En ekonomisk vinning till att börja med. Det är billigare att ha någon som kontrollerar dom med fotboja.”. Bengt svarar även han direkt med “Alltså för det första så kostar det ju mindre pengar” som motivation till hur IÖV-utsluss i stort kan ses som en fördel för samhället. Bengt menar på att det kostar mindre att ha IÖV-utsluss än att sitta inne på anstalt, då anstalt har en högre kostnad per dygn än IÖV-utsluss som samhället bekostar. Har en klient utslussning med fotboja kan denne bidra till samhället i form av sysselsättning.

I delar av den tidigare forskningen menar man även på att IÖV och IÖV-utsluss inte enbart bidrar till samhället utan är även mer humant som straffmetod än att enbart förvara människor på anstalt (Renzema & Mayo-Wilson 2005). Den ekonomiska vinningen för samhället är ett starkt argument för att vara av intresse att fler ska verkställas med IÖV eller IÖV-utsluss. Dock lyfter Anders en del kritik mot Frivården i frågan om möjligheten till IÖV-utsluss:

De klagar ju i media om att det är ont om platser i anstalter men ändå så bunkrar man upp människor och så säger man någonting helt annat i media. När det egentligen är flera intagna som ska ha möjlighet till utsluss där man gjort sig berättigad och gått in i sin frigång men ändå inte fått den möjligheten. Så det här med deras reformer det gäller ju bara att fullfölja det och inte bara nämna det. - Anders

Anders talar om en slags tröghet i systemet där klienter som ansöker om IÖV-utsluss upplever att processen skjuts upp tills det inte finns någon tid kvar att avtjäna sitt straff. Det blir kontraproduktivt om det som Anders påpekar stämmer kring Frivårdens arbete och viljan till att fler ansöker om IÖV-utsluss. Detta kan kopplas till teorier kring vem som besitter makten att styra över vem som får IÖV och IÖV-utsluss. Foucault (2002) talar om hur att följa makten är något som lockar fram ett mer normativt beteende än det hämmar en person. Det som Anders

talar om är en maktskillnad mellan klienten och Frivården där klienten inväntar beslut om IÖV-utsluss från Frivården. Det går alltså emot varandra där en klient försöker foga sig efter normen men samtidigt måste invänta godkännande från makten som delvis styr den. Detta kan aktivt underminera den positiva och eftersträvansvärda delen av makt man vill utöva (ibid.).

6.2 Nackdelarna med IÖV-utsluss

I studien framkom det att intervjupersonerna beskriver nackdelarna med IÖV-utsluss som följande; emotionell utmaning för klienten; stigma och skam; risk att falla tillbaka till gamla mönster. I intervjuerna framkom det även en allmän medvetenhet om att nackdelarna med fotboja är en del av det straff som skall avtjänas.

6.2.1 Den emotionella utmaningen

En nackdel som intervjupersonerna ansåg med IÖV-utsluss var den emotionella påfrestningen som effekt av kraven för fotboja. Exempelvis kan klienter med fotboja inte delta i sociala evenemang efter en viss tid. Samtidigt har de vetskapen att andra kan umgås fritt utanför hemmet.

Bengt talar om de emotionella svårigheter som uppstått för tidigare medlemmar på KRIS som burit fotboja i den mån att de känner att de inte vill erfara fotboja igen:

Jag har ju vart med om dom som säger 'jag hade fotboja innan men jag gör aldrig om det igen'. Du är fri men ändå inte fri. Å den här liksom inre kampen med dig själv. Liksom jag kan gå utanför dörren om jag vill men jag får inte. Aa den drar igång liksom väldigt mycket ångest och grejer i folk. I personerna som har fotboja. - Bengt

Det Bengt talar om här är något som flera av intervjupersonerna nämner. Att en klient med fotboja är fri men ändå inte fri. Kravet på klienten med husarrest skapar inte enbart ångest utan även en stress. Detta nämner Peter i sin intervju kring den hårda kontrollen med tidsschemat:

Det skapar en stress, extrem stress därför man är ju väldigt väldigt pressad av det här schemat som sätts i fotbojan. Nu är Frivården i och för sig väldigt flexibla men det spelar ingen roll för att

det skapar en extrem stress i varje fall. Nu är ju det en del av straffet såklart men det är ändå en nackdel, det är det faktiskt - Peter

Den oro och ångest som både Bengt och Peter talar om är att inte hinna med vardagliga sysslor inom den tidsramen klienten har innan husarrest. Detta styrks med tidigare rapporter från Brottsförebyggande rådet (2003:4) där det framgår att klienter upplever en stress i samband med tidsschemat. Rapporten lyfter även att det är vanligt förekommande med stress för personer som bär fotboja då det är kopplat till en rädsla för ensamhet och isolation i samband med det stränga schemat (ibid.).

Janne talar även om ett exempel kring att ha barn i hemmet som inte alltid kan förstå varför en förälder med fotboja inte kan lämna hemmet:

Jag hade en kompis som hade fotboja liksom, den minste grabben han fattade ju inte det. 'kom här farsan!' hehe å det var ganska roligt det. Han sa 'jag kan inte', 'jodå pappa kom nu', 'jag kan inte'. - Janne

Där Janne sedan följer upp med meningen "Det blir ju lite komiskt. Han kan inte ta ett fotsteg ut på trappen liksom". Det exemplet Janne talade om skapar en inre stress och ångest då klienten inte kan delta lika aktivt på grund av begränsningar. Det finns ingen fysisk barriär som hindrar klienten från att ta sig ut (Fitzalan Howard 2020) men samtidigt vet de konsekvenserna av vad det innebär att bryta mot husarresten.

Stressen och ångesten är ett resultat av att vilja foga sig efter de kraven som sätts på klienterna för att kunna fortsätta med IÖV och IÖV-utsluss vilket tar stöd av tidigare forskning (Payne & Gainey 1998; Fitzalan Howard 2020). Det kan ses som en del av kontroll och disciplin för att få klienterna att försöka följa de normer som finns i samhället som anses eftersträvansvärt (Foucault 2002; 2003). De nackdelar som klienten med fotboja upplever kan ses som ett nödvändigt ont för att försöka förändra den etikett som klienten fått genom att avvika från normen (Becker 2006). Detta för att klienten skall försöka tillmötesgå de regler som är önskvärda i samhället men även för att fotboja i sig är ett straff.

6.2.2 Stigma och skam

Några av intervjupersonerna talade om stigma och skam i samband med att bära fotboja i samhället. Det blir mer påtagligt att det är en person som begått en kriminell handling för allmänheten då fotbojan runt fotleden är något som kan vara synligt. Anders talar om detta i sin intervju om en ovilja till att bära kortbyxor just för att dölja fotbojan men påpekar även hur drabbande det kan vara för exempelvis en föräldrar som verkställer den sista delen av sin dom med IÖV-utsluss:

För mig var en grej som jag tyckte skulle vara lite obekvämt var att man skulle behöva gå runt med en fotboja. Att någon kanske rycker på ögonbrynen och blir lite fundersam. Just för att undvika sådana situationer hade jag till exempel aldrig på mig shorts eller kortbyxor eller något sånt tills det då att jag vart av med fotbojan men jag kan ju tänka mig att när någon bara ska ut och bada med sina barn eller vad det nu kan vara, att vissa kan känna sig lite obekväma om de nu vet vad det är så sådana situationer kan ju självklart ske. - Anders

I fallet med hur synlig själva fotbojan är finns alltid valmöjligheten att kunna bära långbyxor kan bidra till att minska stigmat och skammen kring bärandet av fotboja till viss del. Dock är det som Anders talar om, att i vissa situationer går det inte att dölja fotbojan vilket skapar ett stigma för omgivningen då det symboliserar kriminalitet. Även Alexander nämner fördomar som en nackdel i samband med IÖV-utsluss:

Jag förstår om samhället reagerar på om 'varför ska inte dom här få fängelse å vara bakom lås och bom? De har begått brott.'... Fördomar å såna saker förekommer ju. - Alexander

Alexander talar om hur samhället kan se på förbrytare som att de enbart bör vara på anstalt och inte bland allmänheten. Dock vet allmänheten inte vad för verkställande dom klienten har eller hur länge denne avtjänat sitt straff vilket Alexander nämner. Fördomar i samband med fotboja, vilket både Anders och Alexander talar om, kan leda till att samhället ser klienten som avvikande.

I våra resultat kan man således se konkreta exempel på hur det vardagliga stigmat kan se ut för en person som bär fotboja. Då kriminalitet anses avvikande i samhället kan liknande diskussioner finnas i tidigare studier om hur fotboja kan leda till social exkludering (Payne, May & Wood

2014; Fitzalan Howard 2020). I båda studierna talar författarna om att försöka dölja fotbojan för allmänheten då de upplever att de stämplas och definieras utifrån fotbojan. Ansatserna att dölja fotbojan kan ses som ett sätt för att försöka smälta in i det som anses åtråvärt i samhället. Stämpling är ett resultat av hur samhället ser på en individ med avvikande beteende (Becker 2006). I ett försök att förändra sitt beteende kan stämpling och stigma från omgivningen skapa ett motstånd för att förändra beteendet vilket kan vara en anledning till att många försöker dölja fotbojan. Becker (2006) talar om detta kring stämplingsteorin om hur den med avvikande beteende försöker att anpassa sig efter den norm som finns i samhället för att passa in. Den norm som finns i samhället styrs utifrån vad för sanningsregim som finns menar Foucault (2003). Den norm och sanningsregim som finns för klienterna med fotboja är att man inte skall ha en fotboja. Det anses därmed mer eftersträvansvärt att dölja sin fotboja då normen är att inte bära en.

Dock talar Bengt i sin intervju om att ärlighet kring fotbojan kan minska stigmat för exempelvis en arbetsgivare:

Asså det är ju så i samhället liksom att folk har ju förutfattade meningar om före detta kriminella. Eller om man har suttit i fängelse eller om man har vart drogmissbrukare och det har dom med all rätt! För vi har vart visserligen, jävla svin men... nånstans om man är ärligt på vägen och säger som det är så har jag aldrig vart med om nått form av problem med arbetsgivare, om man lägger korten på bordet med en gång när man kommer dit på intervju. - Bengt

Bengt talar i sin intervju om att bryta ner de fördomar som finns genom att vara ärlig med arbetsgivaren om situationen man befinner sig i. Vetskapen om klientens bakgrund och vilja till förändring kanske gör denne mindre avvikande för både arbetsgivare och samhälle. Johan nämner i sin intervju hastigt att "Fotboja är idag mer acceptabelt i samhället och om du har fått det i stället för fängelse" vilket kan bidragit till minskat stigma gentemot fotbojan. Dock talar Johan om detta i samband med att klienten är helt ny inom det kriminella vilket kan innebära att personen inte hunnit etablera ett lika starkt kriminellt nätverk. Då klienten inte har ett lika starkt kriminellt nätverk kan det innebära att klienten inte heller blivit lika hårt stämplad av sin omgivning. Detta kan vara ett resultat av samhällets struktur som kan liknas med mönster, där klienten som aktör behöver anpassa sig efter dessa mönster (Becker 2006). Att anpassa sig till samhällets normer är en del av att minska det avvikande beteendet som annars kan orsaka skam och stigma i samband med att bära fotboja (ibid.).

6.2.3 Risk att falla tillbaka i gamla mönster

En nackdel med IÖV-utsluss som togs upp under intervjuerna var möjligheten och risken för att återgå till gamla mönster. Exempel på mönster var bland annat att återuppta sitt drogmissbruk eller fortsätta begå brott.

Johan talar i sin intervju om hur anstalten kan vara ett bättre alternativ för de som inte är redo för att ge upp sitt missbruksmönster:

Ibland kanske det är bättre att killen eller tjejen får fängelse med en gång va. Det kan låta cyniskt och det kan låta hårt men faktum är att det kan vara så för deras egna skull. Samt för deras relationer, barn till exempel. För att där de kommer ut och får en fotboja till exempel. Oftast har de ju suttit häktade länge, men de första de vill ha då, har de missbruksproblem i bakgrunden då vill de ha droger det är det första och vilka blir drabbade då? Alla som är närstående, relationen hela den biten. - Johan

De konsekvenser som Johan talar om kring återfall av gamla mönster faller inte enbart på klienten i sig utan även på dennes omgivning. Det Johan syftar på är att drogerna blir det viktigaste i klientens liv om denne inte är beredd på att ge upp den gamla livsstilen. Johans uttalande styrks i flertalet studier där författarna talar om att tiden med fotboja kan upplevas mer utmanande om klienten inte bearbetat sitt missbruk (Marklund & Holmberg, 2009; Renzema & Mayo-Wilson, 2005; Payne & Gainey 1998). Därmed kan fotboja ha mer negativa konsekvenser för en klient med missbruksproblematik än om de avtjänar sitt straff på anstalt då åtkomsten till droger är begränsad.

Janne talar i sin intervju om risken kring vissa grövre brottslingar som kan finna omvägar för att fortsätta sin kriminella livsstil under tiden med fotboja:

Om det är en utbildad livsstilskriminell eller nått, han skulle bara dra fördel om han klarar av att vara hemma med boja. Han skulle säkert gå loss med telefon å liksom skicka andra att göra brott.. Så att det.... om man inte är aktiv missbrukare då.. Då är frågan om man kan hålla sig borta från det. - Janne

Här talar Janne om exemplet livsstilskriminell som kan ha i åtanke att fortsätta begå brott under tiden med fotboja.

Även Alexander lyfter ett exempel om hur sexualförbrytare kan bli en potentiell fara om de har fotboja och återgår till tidigare mönster:

Aa sexuella brott kan man ju fortsätta med när man har fotboja. Det ska ju vara en hjälp, inte en bakdörr - Alexander

Det som Alexander menar ska vara en hjälp och inte en bakdörr är IÖV-utsluss. Detta talar Bülow (2014) om i sin studie, att fotboja är ett medel för att integreras tillbaka till samhället, inte för att kunna fortsätta med en kriminell livsstil. Bülow (2014) talar även om hur viktig övervägandena kring vem som skall få använda fotboja då det inte finns några fysiska hinder för klienten att begå brott. En klient kan skära loss fotbojan, lämna sin bostad och hinna begå en kriminell handling under den tid det tar för Kriminalvården att agera.

Då riskbedömningen är viktig för vem som skall vara berättigad till IÖV-utsluss på både individuell och samhällelig nivå kan klientens disciplin ses som en viktig del av övervägandet. Detta då det finns en risk för klienten att falla tillbaka till gamla mönster av brott. Foucault (2002; 2003) talar om disciplin som en viktig del för att vilja foga sig efter samhället. Kriminalvården kan ses som en institution som skall få klienterna att rätta sig efter de krav samhället har. Disciplinens roll blir därmed att omforma de kriminella handlingarna till lydnad och ordning. Utifrån Foucaults (ibid.) teorier kring disciplin i samband med intervjupersonernas uttalanden kan det ses som att en klient behöver självdisciplin redan innan denne får bära fotboja. Beckers (2006) teori kring stämpling kan även förklara varför vissa återgår till gamla mönster. Detta genom att klienten själv inte ser sig som avvikare utan anser att de som satt etikett på klienten som avvikare, saknar kompetens att göra en sådan bedömning (Becker 2006).

6.3 IÖV-utsluss som återfallsförebyggande insats

I intervjuerna framgick det att på frågan om IÖV-utsluss som återfallsförebyggande insats intervjupersonerna att insatsen kan bli det med stöd av behandlande insatser såsom uppföljning

och rehabilitering. Intervjupersonerna riktade främst kritik till avsaknad av sådana insatser som skulle kunna vara behjälpliga för återfallsprevention.

6.3.1 Kritik till avsaknad av återfallsförebyggande arbete

En aspekt av arbetet med IÖV-utsluss som togs upp under detta tema var hur insatsen kan verka återfallsförebyggande där en del kritik lyfts upp.

Peter talade i sin intervju angående hur lyckad återfallsprevention i samband med IÖV-utsluss kan bero på hur bra upplägget ser ut:

Det skulle ju naturligtvis vara vilken support och stöd den här personen som har fotboja då får ... inför framtiden utan fotboja så att säga jobbcoaching, planering för framtiden det anser ju jag vara det absolut viktigaste. Så att man har en planering, en uppföljning och en mycket, mycket bra stöd och support hela tiden för sysselsättning och boende och sammanhang efter verkställigheten skulle jag vilja påstå. - Peter

Peter menar på att IÖV-utsluss kan förebygga återfall om det finns bra uppföljning för klienten. Det skall då finnas en tydlig planering och stöd för klienten som skall bära fotboja. Det ska med andra ord inte enbart vara en daglig sysselsättning för att därefter enbart sitta i husarrest. Några av intervjupersonerna kritiserade hur insatserna för att förebygga återfall i brott saknades. De riktar kritik mot Kriminalvården och hur de är brister på den rehabiliterande fronten.

Alexander talar bland annat om att någon form av behandling hade behövts kontinuerligt som insats för de klienter som ska få fotboja:

Lite behandling hade vi behövt så. Så ska man ha vanlig sysselsättning, behandlingen behöver ju inte vara som på ett behandlingshem så va. Men man kan ha lite konsulter som kanske skulle kunna jobba med en till två tre i veckan, vart är dom nu? Vart står dom nu? Vad behöver vi ta tag i? Vad behöver vi tänka framåt? Och så vidare. Nu är det Frivården som har nån form av program då.. Å vad jag tycker om deras del kanske jag inte ska tala om här. - Alexander

Alexander fortsätter med att tala om hur han anser att den terapeutiska insatsen i så fall skulle bestå av riktiga terapeuter och inte socionomer som är verksamma inom Frivården. Likt det Peter talar om menar Alexander att klienter med fotboja behöver mer behandlande insatser med

kompetent personal. Det skulle med andra ord vara bättre insatser för att motverka att klienterna faller tillbaka till kriminalitet. Yttrandet kritiserar de insatser som finns att ta del av från Frivården och Kriminalvården för de klienter som är aktuella för dem.

Tidigare forskning styrker det som både Alexander och Peter talar om i sina intervjuer kring återfallsprevention. IÖV-utsluss är sällan en behandlande metod för återfallsprevention men kan fungera effektivt i samverkan med andra insatser (Renzema & Mayo-Wilson 2005; Bülow 2014; Fitzalan Howard 2020). Finns det möjlighet till bra behandling kan det öka att allt fler klienter får en extra knuff i rätt riktning (Nellis 2006). Kriminalvården har program som är ämnade att verka återfallsförebyggande. Alexanders kritik är dock att dessa program inte är effektiva nog för klienter hos Kriminalvården. I sin intervju talar Alexander även om en tröghet i systemet hos Kriminalvården vilket gör det svårare för klienter. Främst var kritiken riktad mot de som sitter högst upp i ledningen som har begränsad insyn i det direkta arbetet med klienterna. Det kan liknas med Foucaults (2002) teori kring makt och sanning där Kriminalvården är de som utövar makt på klienterna. Kriminalvården blir en struktur där klienterna ska följa de regler som stakats ut framför dem.

7. Avslutande diskussion

I detta avslutande kapitel kommer vi slutligen sammanfatta det vi i denna studie har kommit fram till. Vi kommer förhålla oss till studiens syfte och frågeställningar baserat på den information och material som framställts. Vi kommer även motivera relevansen och vikten av studiens resultat och vilka implikationer det kan innebära. Fortsättningsvis kommer det metodologiska arbetet och dess konsekvenser utvärderas. Slutligen kommer vi även lyfta förslag på ämnen och områden där framtida forskning skulle kunna tas vid.

Syftet med denna studie har varit att analysera hur KRIS-medlemmar talar om IÖV-utsluss. Resultatet i vår första frågeställning, gällande de fördelar som finns med IÖV-utsluss, visar på att klienten har möjlighet att skapa ett nytt socialt sammanhang samt återförenas med familj och vänner. Studien visar även att den egna självdisciplinen till arbete samt samhällets vinning på att dömda integreras tillbaks till samhället ses som en fördel med IÖV-utsluss. Resultatet tyder på att

KRIS-medlemmar generellt sett talar positivt om IÖV-utsluss som insats med en viss avvikelse från fåtal respondenter.

Vår andra frågeställning behandlade den andra sidan av ämnet; nackdelarna med IÖV-utsluss. Resultatet av studien visade på nyanserade och självmedvetna insikter om processen som IÖV-utsluss utgör. Den emotionella påfrestningen som verkställigheten innebär är uppenbar samtidigt som klienterna klienterna ofta känner en känsla av skam kopplat till bärandet av själva fotbojan. Detta kan ibland upplevas om en dubbel bestraffning i slutskedet av ett redan avtjänat fängelsestraff. Man belyser även risken att falla in i gamla beteendemönster i samband med verkställigheten på grund av att man besitter en relativ frihet i jämförelse med fängelse.

Den tredje och sista frågeställningen handlade om hur KRIS-medlemmar talar om återfallsprevention i samband med IÖV-utsluss. Resultatet visade på att intervjupersonerna har kritik mot de behandlingsprogram som finns inom Frivården och Kriminalvården. Vidare visade studien att respondenterna ville ha fler och mer omfattande behandlingsprogram för att motverka återfall i brott. Detta då de menar på att med rätt behandlande insats ökar det återfallspreventionen.

Dessa resultat är viktiga för att kunna belysa en klientgrupp och ett ämne som inte studerats genomgående i Sverige innan. Hur KRIS-medlemmar talar om IÖV-utsluss ökar kunskapen och belyser brukarperspektivet. Detta är viktigt för att förbättra det sociala arbetet inom de verksamheter som berörs av dess klienter.

Som konsekvens av att vårt val av metod och teori innebär det att en del aspekter inte lyfts fram i vår undersökning. Exempelvis hade det varit intressant att intervjua personal inom Frivård och Kriminalvård för att få en professionell motsvarighet av IÖV-utsluss. Under intervjuerna framkom det en önskan om att fler studier skulle göras inom området kring IÖV-utsluss. Det hade exempelvis varit intressant att undersöka hur skillnaden ser ut mellan de som verkställer hela sin dom på anstalt och de som verkställer med IÖV-utsluss. Alternativt en kvantitativ ansats kring ansökningsprocessen IÖV-utsluss för att undersöka den upplevda tröghet som vår studie har tytt på.

8. Referenslista

- Ahrne, Göran & Peter Svensson (2015) Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen. I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.
- Ahrne, Göran & Ulla Eriksson-Zetterquist (2015) Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen. I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.
- Barmark, Mimmi & Djurfeldt, Göran (2020). *Statistisk verktygslåda - att förstå och förändra världen med siffror*. Uppl 2. Lund: Studentlitteratur.
- Becker, Howard S. (2006) *Utänför. Avvikandets sociologi*. Lund: Arkiv förlag
- Braun, Virginia & Clarke, Victoria (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, Vol 3. Issue 2. p77-101.
- Brottsförebyggande rådet. 2003:4 *Fängelse i frihet*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet. 2005:6 *Effekter av utslussning med elektronisk fotboja*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet. 2007:1 *Utökad användning av elektronisk fotboja inom kriminalvården- Delrapport 2*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet. 2007:19 *Utökad användning av elektronisk fotboja inom kriminalvården- Slutrapport*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Bryman, Alan (2018). *Samhällsvetenskapliga Metoder*. Uppl 3. Stockholm: Liber.
- Bülow, William (2014) Electronic Monitoring of Offenders: An Ethical Review. *Science and Engineering Ethics*. Vol 20. Issue 2. p505-518.
- Eriksson-Zetterquist, Ulla & Ahrne, Göran (2015) Intervjuer I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red.) *Handbok i Kvalitativa Metoder*. Stockholm: Liber.
- Esaiasson, Peter, Mikael Gilljam, Henrik Oscarsson & Lena Wängnerud (2012) *Metodpraktikan - Konsten att studera samhälle individ och marknad*. Fjärde uppl. Stockholm: Norstedts Juridik.

Fitzalan Howard, Flora (2020) The Experience of Electronic Monitoring and the Implications for Effective Use. *Howard Journal of Crime & Justice*. Vol. 59 Issue 1. p17-43.

Foucault, Michel (1994) *Power*. Uppl 3. London: Penguin

Foucault, Michel (2003) *Övervakning och Straff*. Uppl 4. Lund: Arkiv Förlag,

Goldberg, Ted (2010) Narkotika I: Ted Goldberg (red) *Samhällsproblem*. Uppl 7. Studentlitteratur AB, Lund

Kriminalvården (2021) Kriminalvårdens årsredovisning 2020

[<https://www.kriminalvarden.se/globalassets/publikationer/ekonomi/kriminalvardens-arsredovisning-2020.pdf>]. Hämtat: 2021-02-23

Kriminalvården (2019) *KOS 19, Kriminalvård och Statistik*. Norrköping, Kriminalvården Digitaltryck 2020.

Kriminalvården (u.å.a) Fotboja - För dömd eller häktad.

[<https://www.kriminalvarden.se/for-domd-eller-haktad/domd-till-fangelse/fotboja/>]. Hämtat: 2020-10-21.

Kriminalvården (u.å.b) Regler vid fotboja

[<https://www.kriminalvarden.se/for-domd-eller-haktad/domd-till-fangelse/fotboja/regler-vid-fotboja/>]. Hämtat: 2021-02-13.

Kriminellas Revansch i Samhället (u.å.a) Info KRIS - Kriminellas revansch i samhället

[<https://kris.a.se/info/>]. Hämtat: 2021-02-14.

Marklund, Fredrik & Holmberg, Stina (2009) Effects of early release from prison using electronic tagging in Sweden. *Journal of Experimental Criminology*. Vol. 5 Issue 1. p41-61.

Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans (2013) Perspektiv på Sociala Problem - Några Positioner I: Anna Meeuwisse & Hans Swärd (red) *Perspektiv på Sociala Problem*. Uppl 2. Natur & Kultur, Stockholm

Nellis, Mike (2006) Surveillance, rehabilitation, and electronic monitoring: Getting the issue clear. *Criminology & Public Policy*. Vol. 5 Issue 1. p103-108.

- Payne, Brian K. & Gaine, Randy R. (1998) A qualitative assessment of the pains experienced on electronic monitoring. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*. Vol 42, Issue 2, p. 149-163.
- Payne, Brian K. & Gaine, Randy R. (2000) Electronic Monitoring: Philosophical, Systemic, and Political Issues. *Journal of Offender Rehabilitation*. Vol. 31, Issue 3-4. p93-112
- Payne, Brian K, May, David C. & Wood, Peter B. (2014) The ‘pains’ of electronic monitoring: a slap on the wrist or just as bad as prison? *Criminal Justice Studies*. Vol. 27 Issue 2, p133-148
- Rennstam, Jens & Wästerfors, David (2015) Att Analysera Kvalitativt Material I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red.) *Handbok i Kvalitativa Metoder*. Stockholm: Liber.
- Renzema, Marc & Mayo-Wilson, Evan (2005) Can electronic monitoring reduce crime for moderate to high-risk offenders? *Journal of Experimental Criminology*. Vol. 1 Issue 2, p215-237.
- SFS 1994:451. *Lagen om intensivövervakning med elektronisk kontroll*.
- Stuart S. Yeh (2010) Cost-benefit analysis of reducing crime through electronic monitoring of parolees and probationers. *Journal of Criminal Justice*. Vol. 38, Issue 5, p1090-1096
- Svensson, Peter (2015) Teorins roll i kvalitativ forskning. I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.
- Sveriges Radio (2020) Det är fullt på fängelser och häkten
[\[https://sverigesradio.se/artikel/7558941\]](https://sverigesradio.se/artikel/7558941). Hämtat: 2021-02-15.
- Swärd, Hans & Starrin, Bengt (2016) Makt i Socialt Arbete I: Anna Meeuwisse, Hans Swärd, Sune Sunesson & Marcus Knutagård (red) *Socialt Arbete en grundbok*. Uppl 3. Natur & Kultur, Stockholm
- Vanhaelemeesch, Delphine, Vander Beken, Tom & Vandeveld, Stijn (2013) Punishment at home: Offenders’ experiences with electronic monitoring. *European Journal of Criminology*. Vol. 11, Issue 3, p273–287
- Vetenskapsrådet (2002) Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. Stockholm: Vetenskapsrådet.

9. Bilagor

9.1 Intervjuguide

Introduktion

Välkomna och presentation av oss

kolla så att ljud m.m. fungerar.

Informera om studien och dess syfte samt frågeställningar.

Gå igenom forskningsetiska principer; konfidentialitet, frivillighet och anonymitet.

Genomgång av samtyckesformuläret och inspelning av intervjun.

Potentiella frågor innan intervjun.

Uppvärmning

- Namn, ålder
- Vad är din roll inom föreningen KRIS?
 - Hur länge har du varit aktiv inom föreningen?
- På vilket vis har du kommit i kontakt med IÖV/fotboja?
 - Var tydlig med att det är ur deras roll som medlem i KRIS som de kommer svara.
- Är fotboja vanligt förekommande inom er lokalförening/KRIS som förening?

Tema 1: Fördelar med IÖV

Vilka fördelar kan du se med IÖV som insats?

- Praktiska fördelar?
- Känslomässiga fördelar?
- Individuell nivå?
- Samhällelig nivå?

Finns det något du vill tillägga som går att koppla till fördelar med IÖV?

Tema 2: Nackdelar med IÖV.

Vilka nackdelar finns det med IÖV enligt dig?

- Praktiska svårigheter?
- Känslomässiga svårigheter?
- Bättringsområden?
 - Klientmässigt?
 - I förhållande till KRIS?
 - Samhälleligt?

Finns det något du vill tillägga?

Tema 3: Faktorer

Vilka faktorer påverkar hur lyckad en verkställighet med IÖV blir enligt dig?

- Individuell nivå?
- Samhällelig nivå?
- Samverkan? Ex. tillsammans med KRIS som förening eller Frivården.
- Finns det något du vill tillägga?

Tema 4: Förebyggande faktorer

Skulle du säga att IÖV är förebyggande i återfall av brott?

- Faktorer
- Bidrar Frivården?
- KRIS som förening?

Avslutande frågor

- KRIS förhållningssätt till IÖV som brukarorganisation?

Avslutning

- Finns det något vi inte har frågat om som du skulle vilja ta upp?
- Andra frågor i övrigt?

- Tack för medverkan!
→ info om när arbetet kommer var klart och om personen vill få uppsatsen skickad till sig

9.2 Informationsblad

Hej!

Vi är två socionomstudenter som ska skriva vår kandidatuppsats vid Lunds Universitet. Vi ska skriva om KRIS-medlemmars egna erfarenheter och upplevelser kring IÖV (intensivövervakning med elektronisk kontroll; även kallat fotboja) och ansökan om IÖV. Syftet med undersökningen är att få en bild av hur medlemmar i KRIS talar om fotboja. Därför är det i vårt intresse att komma i kontakt med personer som har någon form av erfarenhet kring IÖV.

Vi söker därför medlemmar inom KRIS som har någon form av erfarenhet av IÖV och är intresserade av ställa upp på en intervju. Vi kommer hantera materialet vi samlar in konfidentiellt och intervjupersonerna kommer förbli anonyma. De personer vi söker att intervjua är både män och kvinnor som har, antingen egen eller fått ta del av en annan persons, erfarenheter kring IÖV inom Frivården.

Är du intresserad av att medverka i denna undersökning du välkommen att höra av dig till oss! Intervjuerna är planerade att hållas vecka 48 och 49 så maila oss gärna för en intervjutid. Om du inte har möjlighet att delta på intervju under dessa veckor är vi flexibla för förslag. Med tanke på covid-19 pandemin vill vi hålla intervjuer via videosamtal såsom zoom, skype eller liknande.

Ni når oss på följande e-mailadresser:

xxxx@gmail.com

xxxx@outlook.com

Tack och vänliga hälsningar,
Sofie Ekström & Joel Hjertén

9.3 Samtyckesformulär

Tack för att du vill delta i denna undersökning!

Här under följer några punkter som behandlar vad du som intervjuperson samtycker till och även vad du kan förvänta dig av oss som intervjuar.

- Jag har tagit del av den information om undersökningen som erbjudits.
- Jag har haft möjlighet att ställa frågor om undersökningen
- Jag är medveten om att jag som deltagare i undersökningen kommer bli intervjuad och att intervjun kommer spelas in.
- Jag har fått tid på mig att tänka igenom informationen och samtycket till att delta i undersökningen.
- Personlig information såsom mitt namn kommer vara konfidentiellt.
- Jag är medveten om att det jag säger i intervjun kan komma att citeras i uppsatsen som skrivs.
- Jag är medveten om att jag när som helst kan lämna undersökningen och att jag inte behöver förklara mina skäl till detta.

Datum och ort

Underskrift deltagare

Underskrift forskare